కథా నిలయం
5319
శ్రీకాకుళం

ప్రేమించని మనసులు

"వ్వీ వదినేం చేస్తోందీ?"

త్రుళ్ళి పడింది సుభద్ర. ఆశ్చర్యంగా అన్నయ్య వేపు చూసింది. పద్మనాభం తనలో తను నవ్వుకున్నాడు.

"నిన్నే! మీ వదినగారు ఏమి చేస్తున్నారంటే మాట్లాడవేం?" మళ్ళీ రెట్టించాడు.

సుభద్ర జడకి రిబ్బను ముడెట్టుకోవటం మర్చిపోయింది. జడంతా వదులు బారింది. మళ్ళీ జడని భుజం మీంచి ముందుకు లాగుకుని బిగుతుగా అల్లుకుంటూ,

"నాకు నమ్మకం కలగటంలేదు."

తనలో తనుగా అనుకుంది.

"పోనీ ఇదిచెప్పు! అమ్మ ఏం చేస్తోందీ?" ఇంకానవ్వుకుంటూ "బల్బ్" వెలిగించాడు.

"అమ్మ పూజలో ఉందిరా అన్నాయ్! ఎవర్ని పిలవను?" ఇప్పటికి తేరుకుంది సుభద్ర.

"ఇప్పుడు పిలవక్కర్లేదు కానీ, సాయంత్రం షికారుకు రెడీగా ఉండమన్నానని చెప్పు."

అతను సిగరెట్ పూర్తిచేయకుండానే, కారు హారన్ మ్రోగింది. సిగరెట్ "ఆష్‌ట్రే"లో పడేసి ఒక చేతికి కోటు తొడుక్కుంటూ బయటికి వెళ్ళిపోయాడు.

సుభద్ర గాలిలో తేలిపోతోంది. ఆమె మనస్సు అన్నయ్యతో బోలెడన్ని కబుర్లు చెప్పుకోవాలని తహతహలాడుతోంది. మళ్ళీ మునపటిలా అన్నయ్య ఉత్సాహంగా ఉండటం ఆ భగినికి ఆనంద ప్రదమయిన విషయం. పెళ్ళయిన రెండు సంవత్సరాలకి, అన్నయ్య వదినని గూర్చి అడగటం, నవ్వుతూ కన్పించటంతో ఆమె మనస్సు పరుగెట్టుతోన్నా, అన్న అనుజ్ఞకోసం శరీరాన్ని నిలబెట్టింది. అన్నయ్య వెళ్ళిపోగానే పరుగు కాని నడకతో తల్లిగదిలోనికి వెళ్ళింది. శారదమ్మ ఇంకా జపంలోనే ఉంది. సుభద్రకి కోపం వచ్చింది. గబగబా 'కిచెన్' లోనికి వెళ్ళింది. నాగమణి కూరలబుట్ట ముందేసుకుని కూర్చుంది. నాగమణిని చూడగానే సుభద్రలోని ఉత్సాహం ఉరకలెత్తి పరుగులెట్ట సాగింది.

''వదినా! నాకేం బహుమాన మిస్తావ్!'' అంది.

"నీ కేది కావాలంటే అదే!" అరటి కాయలు చెక్కుతీస్తూ అన్నది నాగమణి.

"ఆమె అడగటం బాగుంది; మీరిస్తా ననటం బాగుంది. కారణం ఏమిటో కనుక్కోకుండానే ఇచ్చేస్తారా బహుమతులూ?" అన్నాడు అయ్యరు.

"సరే! కారణం చెప్తే దాని 'మజా' 'ఉడ్‌జా' అయిపోదూ!"

"చెప్తేకాని ఇవ్వనివ్వను! మణమ్మా! ఇస్తే నేను మీతో మాట్లాడేదిలేదు." అన్నాడు అయ్యరు.

"బహుమానం ఏం కావాలో తెలియందే ఎలా ఇచ్చేది?" అంది నాగమణి.

"సరేకాని ఇవ్వాళ 'సాదం'లోకి ఏం చేస్తున్నారు?"

"అరటికాయ వేపుడు, దోసకాయ పచ్చడి, మోర్ కొళంబు, రసం."

"ఆగండి. ఇవ్వాళ, 'మెనూ' మార్చాలి."

"ఏం కథ?" నాగమణి అడిగింది.

"నీ కథ నాకు తెలుసోయ్! ఇవ్వాళ, కాబేజీ బటాణీలూ కాంబినేషన్‌తో కూర, కొబ్బరి పెరుగు పచ్చడి, సగ్గుబియ్యం వడియాలూ, ములక్కాడసాంబారూ చేయించు. ఇది మదీయ అనుజ్ఞ." ఉషారుగా అన్నది సుభద్ర.

నాగమణికి అర్థంకాలేదు. ఇవ్వాళ సుభద్ర పుట్టిన రోజుకాదు. ఆయనకి ఇల్లాంటి పండగలూ, వేడుకలూ లేనే లేవు.

"అయితే ఈ తరిగినవన్నీ ఏం చేయమంటావు?"

"ఆవుకి పెట్టెయ్యి! ఆ మాత్రం తెలీదా పెద్ద ఎం. ఎ. ప్యాసయినావు మళ్ళీ!"

నాగమణి మాట్లాడకుండా "కాబేజీ" కత్తిపీట ముందేసుకుని కూర్చుంది. ఆమె సాధారణంగా అత్తగారితోనూ, ఆడబిడ్డతోనూ ఎక్కువ మాట్లాడదు. సుభద్ర లాంటి చలాకీ పిల్లకూడా, ఆమెని గంటసేపు ప్రశ్నలతో విసిగిస్తే, సమాధానం కొద్ది మాటలతో రాబట్టుకోగలుగుతుంది. ఇప్పుడు సుభద్ర సంతోషం సముద్రమంతటిదైంది. ఏదో మాట్లాడకుండ ఉంటే, ఆమెలో పొంగుతున్న తరంగాల ఉద్ధృతం ఎల్లా నిర్గతమవుతుంది!

"అయ్యోరుజీ! నెలకి నలభయ్ రూపాయలు లాగుతున్నావు కదా? కూరలు ఒకళ్ళు తరిగి పెడితేనే కాని వంట చేయలేవా? నీ జీతంలో సగం వదినకిచ్చేస్తావా మరి?"

అయ్యోరు ఆ ఇంట్లో శారదమ్మ కాపరాని కొచ్చిన నాటి నుండి ఉన్నాడు. పద్మనాభాన్నీ, సుభద్రనీ కూడా ఆయన చేతుల్లో ఆడిస్తూ పెంచుకొచ్చాడు. జాబిల్లిని చూపిస్తూ వాళ్ళ చేత పెరుగన్నం తినిపించేడు. అంచేత ఆయనకి సుభద్ర మాటలకి కోపం రాదు.

"ఏం చేసేదమ్మాయ్! పెద్దవాణ్ణయిపోతిని గదా? ఏదో ఇంటి కోడలు కనుక సాయం వస్తుంది. అదే ఇంటల్లుడు సాయితా వస్తాడా? మీ అమ్మాయితే అసలు వంటింటి ముఖమే చూసేది కాదు. నాగమణి సౌమ్యతగల పిల్లని కనుక నాకు సాయితా వస్తూంది. ఇల్లాంటివాడే నీ భర్త అయితే నా కింక దిగులుండదు. ఇద్దరూ చెరోపని చేసుకపోతారు." నవ్వుతూ అన్నాడు అయ్యోరు.

"ఓయబ్బ! ఎంత దురాశ పంతులికి! నీకు కూరలు తరిగే వాణ్ణి, పచ్చళ్ళు రుబ్బిపెట్టేవాణ్ణి నేను పెళ్ళాడాలా!"

ఆ ఉత్సాహంలో ఆమె ఇంకో మాట జారింది.

"ఈవిడ కనుక, నీ మీద జాలితలుస్తున్నది కాని, అదే సంధ్యేనా, లలితేనా, అయితే తెలిసొచ్చేది అయ్యోరుజీ పాక శాస్త్రప్రవీణత ఎంతవరకో,"

నాగమణి తలవంచుకుంది. కారణం ఆమెకళ్ళునిండు కుంటున్నాయ్. ఆమె చేతులు తొందరగా కాబేజినితరుక్కు పోతున్నాయ్. తన వాళ్ళందరూ తనను; "అవాంఛితంగా వరించిన అదృష్ట దేవత, పద్మనాభం," అని అనుకుంటు న్నారు. కాని ఆ దేవత ప్రసన్న దృష్టే తనకు కరువని తనకీ ఈ ఇంటిలోని జనానికీ తప్ప ఇంకెవరికీ తెలీదు. ఇందరి రాజ కుమార్తెల కలల్లోని రాజకుమారుడు, తనకి నిక్షిప్త ధనంలా లభ్యమవటం, తన అదృష్టమో, దురదృష్టమో తెలుసు కోవాలన్న తహతహతో ఆమె రోజుల్ని నిర్లోమహంతో గడుపుతోంది.

"ఎవర్నైనా లొంగతీద్దునులేమ్మా! ఈ ముసలాడు కష్టడపడుతూంటే చూసి పూరుకోగల్గేంత కఠినత్వం, మీ ఆడపిల్లలకి రాదులే తల్లీ!"

"నేను లేనూ?"

"నువ్వయినా, వదినమ్మ సర్దుకు పోతున్నది కదాఅని ఊరుకున్నావు కాని, లేకపోతే, ఎడంచేయికన్ని సాయితా రాకుండా ఉండకలవా?"

ఇద్దరూ వాదం వేసుక కూర్చున్నారు. నాగమణి కూరలు తరగడం పూర్తి చేసింది. కొబ్బరి కోరిఇచ్చింది. వెండిగ్లాసులోకి, పాలువొంపి "గ్లూకోజ్" కలిపి అత్తగారి గదిలోనికి వెళ్ళింది, శారదమ్మ పూజ, జపం పూర్తయింది. రామాయణం ముందేసుకుకూర్చుంది. నాగమణి చేతుల్లోని గ్లాసందుకున్నది. ఇంతలో అక్కడికి, సుభద్ర వచ్చింది.

"అమ్మా! గుడ్ న్యూస్!"

"ఏమిటమ్మా!" అన్నది శారదమ్మ ఆశ్చర్యంగా.

"ఏ మిస్తావు నాకు?"

"ఏది కావాలంటే అదే!"

"చచ్చాంపో! ఈ ఇంటి కోడళ్ళంతా దానకర్ణులన్న మాట."

"ఇంటి ఆడపడుచులంతా, పేదవారులైతే మేముదాన కర్ణులవక తప్పుతుందిటే భద్రీ!"

"అసలు సంగతి అడగవేం మరీ!"

"నువ్వే చెప్పుతావు. అడిగేదాకా ఊరుకుంటావు కనుకనా"

పాలు త్రాగటం పూర్తయింది. నాగమణి చెంగున కట్టుకున్న రెండు లవంగాలు అత్తగారికిచ్చి పాలగ్లాసు చేతిలో పుచ్చుకుని నిలబడింది.

"ఇక్కడేం పనీ నీకు?" మణిని కసిరేస్తూ అంది సుభద్ర. నాగమణి నవ్వి ఊరుకుంది. విషయ గ్రహణాసక్తి కన్పడింది ఆమె ముఖముద్రలో.

"అదుంటే ఏం పోయింది! ఏమిటో చెప్పు నీ సొద!"

"నా సొద ఆవిడుంటే ఎల్లా చెప్పేదమ్మా!"

నాగమణి అవతలికి వెళ్ళబోయింది. శారదమ్మగారికి సుభద్ర తీరు నచ్చలేదు.

"పోబోకు మణీ! ఏమిటే భద్రీ! దీన్ని అల్లా అనొచ్చా తప్పుకాదు?" మందలించింది శారదమ్మ.

"తప్పొప్పుల సవరణ పట్టిక, ఆఖరు పేజీలలో వేయిద్దాం. కానీ, ముందు వదినా! ప్లీజ్! గోయవే!" వినతిగా ముఖం పెట్టి అంది. నాగమణి వెళ్ళబోయి వరండాలో గోడ కానుకుని, నిలబడింది. కానీ ఆమె సంస్కార యుతమైన మనస్సు సిగ్గుపడింది. తనేం చేస్తున్నదీ! తల్లీ కూతుళ్ళమధ్య ఏవైనా సంగతులుంటాయ్. తను చాటుగా వింటం తప్పు కాదూ? కదలబోయిన కళ్లు భద్ర మాటలకి ఆగేయ్.

"అమ్మా, నిజం. వదిన్ని అన్నయ్య అడిగాడు." అమిత సంతోషంవల్ల సుభద్రకి అంతకంటె మాటలు రాలేదు.

"ఏమన్నాడు, నిజం?" మళ్ళీ మళ్ళీ కూతురునోట ఆ సంతోషకరమైన సంగతి వినాలన్న ఉత్సుకత ధ్వనించింది శారదమ్మ గొంతులో.

"వదిన్ని సాయంకాలం షికరుకు పోవటానికి రెడీగా ఉండమని చెప్పమన్నాడు!"

అమ్మయ్య, ఇప్పటికి సుభద్ర సంతోష సాగరానికి ప్రాజెక్టు కట్టింది. ఇంక ఆ సాగరం తేనెవాగులై, నాగమణి శారదమ్మల హృదయాలని పరితృప్తుల చేయాలి.

“చెప్పక పోయావ్ దానితో, పిచ్చిపిల్లా! ఉట్టిహడావుడి రాయుడివే, ఎలా వేగుతాడో రామం, రేప్రొద్దుట.’’

“ఫో అమ్మా, వదిన దగ్గర ప్రైజ్ లాగొద్దేం?’’

‘వాళ్ళిద్దరూ కలకల్లాడుతూ కన్పించటంకన్న మనకు కావల్సిన ప్రైజులేమిటే తల్లీ! భగవంతుడు దాని సహనాన్ని పరీక్ష చేశాడు ఇన్నిరోజులూ’’ శారదమ్మ కళ్ళు ఆనందంగా చమరించినాయ్. కళ్ళజోడు తీసి చెంగుతో తుడుచుకుని మళ్ళీ పెట్టుకొంది ఆమె.

నాగమణి కాళ్లు అక్కడ నిలపలేదు. మేడమీదకు పోయి తన గదిలో తలుపువేసుకుని కిటికీలో కూర్చుంది. తోటలోని రకరకాలపూవులు, వింత సువాసనలను వెదజల్లుతూ చిరుగాలికి తలలూపుతున్నాయ్. విరిసిన పూవుల మురిపాల ముచ్చట్లు తల్లి ఆకులు చెవులొగ్గి వింటున్నాయ్. తుమ్మెదలూ, సీతాకోక చిలుకలూ, ప్రతీ పూవు ఆహ్వానాన్ని అందుకున్నాయి. మత్తెక్కి జోగుతూ సంగీతాలు పాడుతున్నాయి. వాటి సంగీతానికి తోటగట్లమీద సరుగుడు చెట్లు శృతివేస్తున్నాయి. దూరంగా ఇనుప స్తంభాల ఆర్చీమీదున్న సంపంగి పొదలోని చంపకాలు తమ శక్తి వంచన లేకుండా సువాసనలు వెదజల్లుతున్నా, తుమ్మె

దలు కాని, సీతాకోక చిలుకలుకానీ, వాటి హృదయ పూర్వక నిమంత్రణాన్ని అందుకోలేక పోతున్నాయి. నాగమణి "చలిత చంపకం" యొక్క మూగవేదనని పరిశీలిస్తూ కూర్చున్నది. "హృదయ మాత్ర సౌందర్యం అనాకర్షితం అని చంపక పుష్పం రుజువు పరుస్తున్నది. తుమ్మెదల కావల్సిన మధువు కానీ, సీతాకోక చిలుకలని మురిపించగల వన్నెల రంగుల రేకులుకానీ చంపక పుష్పం సంతరించుకోలేదు. ఆ పుష్ప జీవితం ఒకే రంగులోకల నిసర్గ సౌందర్యంతో, ఒకేఒక అనుభూతితో పరి పూర్తవుతున్నది"అనుకున్నది నాగమణి. ఇంతలో సుభద్ర తలుపులు దబాదబా బాదింది.నాగమణి కాళ్ళు దడదడలాడాయ్. గుండెల్లో ఏదో బరువుగా దిగులు, గుబులుగా మొదలైంది. నెమ్మదిగా లేచి తలుపు తీసింది.

"భోజనానికి గంటసించీ పిలుస్తుంటే తలుపులు బిగించుకుని ఏం చేస్తున్నావ్?"

"అమ్మయ్య!" అనుకున్నది నాగమణి. సుభద్రని అనుసరించింది. ఇందాకటి ప్రశంస ఏమన్నా వినవలసి వస్తుందేమో,అని భయపడిన నాగమణికి ఆ భయం సంప్రాప్తించింది. భోజనాల హాలువేపు వెళ్ళారు. తల్లీ కొడుకూ కబుర్లు చెప్పుకుంటూ, భోజనాలు చేస్తున్నారు. నాగమణి చుట్టూ వసారాలోంచి వెళ్ళి వంటింట్లో నిలబడింది. సుభద్ర వెళ్ళి తల్లి ప్రక్కనున్న విస్తరిలో కూర్చుంది. శార

దమ్మగారు తలెత్తి వంటింటి గుమ్మంలోకి చూసింది. కోడలి చీరకుచ్చెళ్ళు కనపడ్డాయ్.

"మణీ! నువ్వుకూడా భోజనానికి రావమ్మా! ఆలస్యం అయిపోతూంది." సాదరంగా పిల్చింది. మణి హాలులోకి తొంగి చూసింది. పద్మనాభం, తలొంచుకు భోజనం చేస్తున్నాడు. పచ్చని విశాలమైన అతనివీపుమీద స్ఫటికాల్లాంటి చమట బిందువులు ఉత్పన్నమయి వెన్నుపూస మీదుగా నడుంమీదకు జారుతున్నాయ్.

అయ్యరు ఈరోజు అత్యాశ్చర్యకరమైన సంగతి కంటున్నాడు. ఇన్నిరోజులూ తల్లీ కొడుకూ భోజనాలు చేస్తున్నంతసేపూ, మణి మేడపైనే ఉండిపోయేది. వారిద్దరి భోజనాలు అయినాక సుభద్ర, మణిని పిల్చుకొనివచ్చి, ఇద్దరూ కలిసి భోజనం చేసేవారు.

"కూర్చొచవమ్మా! వడ్డించేస్తాను"అన్నాడు అయ్యరు. మణి నెమ్మదిగావచ్చి సుభద్ర ప్రక్కన తలొంచుకు కూర్చుంది. పద్మనాభం భోజనం పూర్తయింది. మణిముఖం ఎల్లాగున్నదో చూడాలని ప్రయత్నించి విఫలుడయ్యాడు పద్మనాభం. ఉత్తరాపొసనపట్టి లేవబోతూ, 'సాయంత్రం బయటికి వెళ్దాం. రెడీగా ఉండు' అన్నాడు. నాగమణి ఉలకలేదు - పలకలేదు. తలెత్తి చూడనూలేదు. స్థాణువల్లె కూర్చుండిపోయింది. శారదమ్మ, సుభద్ర ఆనంద లహరులలో తేలిపోతున్నారు. పెళ్ళయిన రెండేళ్ళకి కొడుకు నోటమ్మాట భార్యని పలుకరించగా విన్నది. మగవాళ్ళ ఇష్టా

యిష్టాలు ఎప్పుడు ఎలా మారుతయ్యో యెవ్వరికి విశద మవుతుంది?

నాగమణికి భోజనం సయించలేదు. అది అపుతా నందోద్వేగం వల్లనో, లేక మితిలేని సంశయాలలో చిక్కుకొన్నందువల్లనో, ఆమెకి తెలియులేను. వంటింటి పనులు పూర్తయ్యీ అవగానే ఆమె మళ్ళీ తన గదిలోనికి పోయి కూర్చుంది. ఆమె ప్లాస్టిక్ పూసలతో 'తాజ్‌మహల్' డిజైన్‌తో, హాండ్‌బాగ్ అల్లుకుంటున్నది. ఇవ్వాళ కూడా పూసలు ముందేసుకుని అల్లుకుంటూ కూర్చుంది. గడియారం మూడు కొట్టేసరికల్లా సన్నజాజుల చెండును చేతులో పట్టుకుని సుభద్ర వచ్చింది.

"లేవమ్మా! ఇంక సింగారం మొదలెట్టు! ఆలస్యం అయితే, దేవర చిత్తం దేవిడీ పాలుకావచ్చును" వదిన గార్ని చేతులుపుచ్చుకుని లేవదీసింది. బ్యాగూ, పూసలూ, పూలచెండూ, మేజామీద పడేసింది. బీరువాతీసి చీరలన్నీ మంచంమీద ఒక్కొక్కటిగా విప్పిపెట్టింది. నాగమణి ఆమె హడావుడి అంతా నిర్లిప్తతగా చూస్తూ నుంచుంది. సుభద్ర వదినని చూసి,

'ఓ! బ్రతిమాలాలా నిన్ను?' నవ్వింది. ఇంతలో శారదమ్మ పైకి వచ్చింది.

'ఏమ్మా! అలానే వున్నావ్! అబ్బాయొచ్చే వేళయి పోవటంలేదూ?' ఆదరంగా అన్నది.

నాగమణి లేచి జుట్టు విప్పుకున్నది. తలంతా దువ్వుకొని గట్టిగా బిగించి మెడమీదకు వచ్చేలా ముడేసుకున్నది.

పిన్నులు గుచ్చేలోపున సుభద్ర జాజుల చెండును సిగమీద అర్ధ చంద్రాకారంగా అమర్చి పిన్నులు పెట్టింది. నాగమణి మంచంమీద కుప్పగా పడున్న చీరలకేసి చూసేసరికి నవ్వాగలేదు. ఎన్ని జన్మల తపస్సుల వర ప్రభావమో, ఈ జన్మలో ఇంతటి ఆదరణ చూపే అత్తాడబిడ్డలు లభ్యంకావటం—అనుకున్నది నాగమణి. ఈ రెండు సంవత్సరాలలోనూ సుభద్రకీ, నాగమణికీ, బంధుత్వబాధనకంటె, స్నేహశీలతే దృఢతర బంధమయ్యింది. బంధువుల్లో స్నేహశీలత లభించటం స్త్రీలకి భగవంతుడిచ్చిన అమూల్య ప్రసాదం.

"ఏమిటి భద్రా! ఆ చీరలన్నీ విప్పిపెట్టే వెందుకు?" తెలియని దానిలా అడిగింది.

"కూచమ్మా! ఏం తెలియదు. ఇవ్వాళ నా కోసం పెళ్ళివారొస్తున్నారు. అందుకని" దానిమ్మపండు విచ్చినట్లు నవ్వింది సుభద్ర.

"అలా అయితే నా కెందుకీ సింగారం?" మణి ప్రశ్నతో నిలవేశా ననుకుంది భద్రని

"మా వదినకూడా, నాకు తగినది అని తెలీవద్దూ?" వాకిట్లో కారు హారన్ మ్రోగింది.

"గమ్మున తెములు, అన్నయ్యొచ్చేశాడు. 'టీ' ఇచ్చేసి వస్తాను." క్రిందికి ఒక్క పరుగులో వెళ్ళిపోయింది సుభద్ర. నాగమణి అద్దంలోకి చూసుకుంది. పల్చని ఆమె చెక్కిళ్ళు తెల్లగా పాలిపోయాయి. సన్నని కళ్లు చీలికల్లో అగాధాల చీకటి నీడలు తారట్లాడుతున్నాయి. దోసెడు వెడల్పున ఎర్రటి అంచుగల తెల్లటి గ్లాస్కో చీరతీసి ధరిం

చింది. మోచేతులవరకూ, మెత్తగా అంటిపెట్టుకుని జారుతున్న తెల్లని జార్జెట్ చోళీ వేసుకుంది. తీర్చిదిద్దినట్లున్న రెండు కనుబొమ్మల మధ్యగా ఆవగింజంత తిలకం దిద్దుకున్నది. ఎందుకనో ఆమె హృదయం ఒక్కసారి అదిరిపడింది. నెమ్మదిగా మేడమెట్లు దిగి ఆఖరి మెట్టుమీద నించుంది. హాలులో సుభద్ర, శారదమ్మ, పద్మనాభం 'టీ' తీసుకుంటున్నారు.

"దామ్మా! 'టీ' తీసుకుందువుగాని" అంది శారదమ్మ. పద్మనాభం తలెత్తి భార్యవైపు చూశాడు. అప్రయత్నంగా మణికూడా అతనివేపు చూసింది. వెంటనే తలదించుకుని అత్తగారి ప్రక్కనున్న సోఫాలో కూర్చుంది. అయ్యరు, 'ట్రే' తో 'టీ' బిస్కట్లూ పట్టుకొచ్చాడు. మణి 'టీ' కప్పు మాత్రం తీసుకుని టీ త్రాగి మళ్ళీ కప్పు సాసరులో పెట్టి ట్రేలో పెట్టేసింది. పద్మనాభం లేచాడు.

"ఇంక వెళ్ళాం - అమ్మా!" అన్నాడు.

"పదండి" అంది శారదమ్మ.

నాగమణి లేచి నుంచుంది. తొలిసారిగా భర్త వెనకాతల నడిచింది. పద్మనాభం అంత పొడుగూ ఉన్నది నాగమణి. పెళ్ళినాడు సన్నగా, దృఢంగా కలకళ్ళాడుతూ ఉండేది నాగమణి. ఇప్పుడు సన్నగా, తెల్లగా, నిస్తేజంగా ఉన్నది. శారదమ్మ హృదయపూర్వకంగా ఆశీర్వదించింది. వాళ్ళని రెండేళ్ళక్రితం, ఇద్దరి చెంగూ, చెంగూ, ముడెట్టి అగ్నిహోత్రం చుట్టూ ప్రదక్షిణ చేయించినప్పటి దృశ్యం శారదమ్మ మనో యవనికమీద మెరిసింది. ఆ హైందవ

వివాహ ధర్మంలో కల పవిత్రతవల్లే భార్యాభర్తల అను రాగం వర్ధిల్లుతుందని ఆమె దృఢ విశ్వాసం. ఆ విశ్వాసం సడలిపోతుం దేమో అని ఆమె భయాందోళనలతో తపిస్తున్నప్పుడే, ఈ చల్లని వెన్నెల చిలుకుల్లాంటి సంఘటన జరిగింది. దానితో ఆమె విశ్వాసం పటిష్ఠమయింది. దానిని ఇక ముందు జరుగబోయే ఎల్లాంటి సంఘటనలూ కూడా చలింపచేయలేవు.

పద్మనాభం మాట్లాడకుండా కారుని కొండమీదికి పోనిచ్చాడు. 'యతి రాజనందనవనం' దగ్గిర ఆపాడు. నాగ మణి మౌనంగా దిగింది. పద్మనాభం ఆ తోట వెనకాతలికి దారితీశాడు. నాగమణి అనుసరించింది. అక్కడ ఒక నాలుగు స్తంభాల మంటపం ఉన్నది. ఆ మంటపంలో ఒక గంట వ్రేలాడ గట్టబడి ఉన్నది. దాని వెనకాతల అయిదారు గజాలమేర చప్టాలా ఉంటుంది. దానికి చుట్టూరా చిన్న పిట్టగోడ కట్టివుంది. దాని ప్రక్కనుంచి కొండమీా దికి ఏటవాలుగా మెట్లు ఉన్నాయి. అక్కడక్కడా కాలిదారి కూడా ఉన్నది. అది చంద్రగిరికి పోతుంది. ఎగువ తిరుపతికి పళ్ళు, కూరలు, పెరుగూ చంద్రగిరి వాళ్ళు ఆ దారమ్మటే తెస్తారు. పద్మనాభం నాగమణివేపు దీర్ఘంగా చూశాడు. ఆమె పిట్టగోడ కానుకుని ఎదుటి లోయలోనికి చూస్తున్నది. లోయని అంతా సూర్యాస్తమయ కాంతి ఎర్రగా మండిస్తు న్నది. ప్రక్క కొండల దుబ్బులమీాద నక్షత్రం పూవులు నవ్వుతున్నాయి. నాగమణి తల్లోని సన్నజాజులు నక్షత్ర పువ్వులు హసిత వదనాల్ని కళ్ళువిప్పి చూస్తున్నాయి.

"ఇక్కడ బావుంది కదూ! కూర్చుందామా?" అన్నాడు పద్మనాభం. నాగమణి మెట్లమీద కూర్చుంది. ఆమె నల్లని పాదాలచుట్టూ ఎర్రని చీర అంచు లలితంగా కదుల్తున్నది. పద్మనాభంకూడా ఆమెకు కొంచెం దూరంలో కూర్చున్నాడు.

"నిన్ను యిలా రమ్మని పిలవటానికి కారణం ఏమిటో నీకు తెలుసా?"

నాగమణి అతని ముఖంలోనికి చూసింది. భర్తని అంత దగ్గరగా చూడటం ఆమెకు అదే మొదటిసారి. ఆందోళనగా అతని కణతలు అదరటం గమనించింది.

"ఏదో చెప్పాలున్నా నన్నుకున్నాను."

"సరిగ్గా 'గెస్' చేశావు. చూడు! ఇన్నాళ్ళూ నిన్ను అనవసరంగా క్షోభపెట్టాను. నా సంగతులన్నీ నీకు వివరించి నా అశక్తతకి నీ ముందు క్షమాపణ అడగాలని సంవత్సరంనించీ అనుకుంటున్నాను."

నాగమణి మాట్లాడలేదు. చెవులుమాత్రం వింటున్నాయి.

"నీకు నన్నుగూర్చి తెలియపర్చుకోవాల్సిన అవసరం రాదనుకున్నాను. నువ్వు కూడా సంధ్యలానే చదువుకున్న దానివనీ, వంటరితనం భరించలేక నువ్వు ఏదో దారి చూచుకుంటావనీ అనుకున్నాను. కాని నువ్వు ఇన్నిరోజులూ, మౌనంగా గడపటం చూస్తే నాకు జాలివేస్తోంది. నీ జీవిత సౌఖ్యం గురించి, నీమానసికానందం గురించి నీ వేమీ ఆలో

చించటంలేదా? నీకు జరుగుతున్న అన్యాయంగురించి పెదిమ మెదల్చకుండా సహించగల్గే మీ శాంతి నిన్నిలా అలుము కున్నది?" అతని ప్రశ్నలో వ్యథ నిండింది. నాగమణి మాట్లాడలేదు. ఆమె నుదురు వేడెక్కింది. ప్రజ్వలిస్తున్న అ స్తమయాకుణుడు ఆమె కళ్ళని మూసుకునేట్లు జ్వలిస్తున్నాడా-అనిపిస్తున్నది.

"ఇంట్లోనే చెప్పుదా మనుకున్నాను చాలాసార్లు. కాని ప్రశాంతంగా ఉన్నచోట్ల చెప్పాలనిపించి నిన్నిలా పిలుచుకొచ్చాను." నాగమణి చెంపలకేసి చూశాడు. సన్నగా ఎత్తుగా ఉన్న ఆమె ముక్కున మెరుస్తున్న ఒకే ఒక సన్నని మంచి ముత్యం పుడక చెంపలమీది అరుణిమని తనుకూడా పులుముకుంటున్నది.

"చెప్పండీ" సన్నగా అంది నాగమణి. ఆ గొంతులో జీవం స్ఫురించటంలేదు. నిర్వేదంగా ఉన్నది.

ఆమె ముక్తసరికి పద్మనాభానికి ఆశ్చర్యం కలిగింది.

"నా కసలు ఈ చదువుకున్నవాళ్ళంటేసదభిప్రాయం లేదు. వాళ్ళకి ఒక విధమైనటువంటి అహంభావముంటుంది. వాళ్ళకి వాళ్ళ మనస్సేకాని ఎదుటి మనస్సుల నర్థం చేసుకునే శక్తి ఉండదు. అందుకనే నిన్ను గురించి ఆలోచించిన కొద్దీ నా మనస్సు అశాంతి పొందుతోంది. నిజంగా సంధ్యని ఎంతగానో ప్రేమించాను. ఆరాధించాను. ఆమె సంస్కారం, విద్యార్జనమువల్ల పరిణతి చెందుతుందని ఊహించాను. ఆ ఊహల ఉన్నతాశయాల వలయంలో

పరిభ్రమించాను. కాని ఆ ఉన్నత విద్య వల్లే నా జీవన సహచరి, మనశ్చాంచల్యం పొందగల్గుతుందని నాకు తెలియదు. అసలు ఆమె మనస్సు నిలకడ లేనిదేమోఅన్న అనుమానం నాకు తట్టనంత నేర్పుగా వ్యవహరించింది సంధ్య. నువ్వెప్పుడన్నా ఇటువంటిది విన్నావా? ప్రేమించిన యువతులు మోసపోవటం సర్వసాధారణం కాని, యువకులు, మోసపోవటం తెలుసునా? నా ఆరాధన తృణప్రాయంగా చేసింది సంధ్య. విధికృతం అనుకోను. సహవిద్య ప్రభావం. తరుణ ప్రాయులైన యువతీ యువకులని ఒకే చోట చదువుకునేట్లు చేయటంవల్ల, వాళ్ళల్లోని ఇంద్రియ వాంఛల్ని మేల్కొల్పటం అవుతున్నది. దానితో కళాశాలలు, బృందావనాలౌతున్నాయి. ఎన్ని నిబంధనలైనా తరుణ మనస్సులని లొంగదీయలేవు. ఆ మనస్సులకి అతీతమైన శక్తి ఉంటుంది. విద్యార్జనే ముఖ్యోద్దేశం అనుకునే 'శాతం' చాలా స్వల్పం. సంధ్యని ఏ ముహూర్తంలో కలుసుకున్నానో అప్పట్నించీ కూడా, ఆమెని, నాదానిగా చేసుకోవాలన్న తపన నాలో అణుమాత్రం లేనిదైంది. మా ప్రథమ పరిచయం అయ్యేనాటికి ఆమె ఇంటరు చదువుతోంది. పరీక్షలైపోయేదాక వేచియుండి అప్పుడు, అడిగాను. 'డిగ్రీ పుచ్చుకోగానే పెళ్ళి చేసుకుందాం' అన్నది. ఇంటరులో క్లాస్ వచ్చింది. నాకు ఆ ఏడాదే, మైసూరు ట్రాన్స్ఫరు అయ్యింది. తన్నాయూనివర్శిటిలో చేర్పించాను. ఆమెకి ఉన్నత విద్య, చదువుకోగల్గటం స్వప్న వృత్తాంతం

అనుకునేదట! ఆరుగురు అక్క-చెల్లెళ్ళు ఉన్న కుటుంబం వాళ్ళది. తండ్రి వీధిబడి నడుపుకునేవాడట. పెద్దక్క-ని రెండో పెళ్ళి వానికిచ్చి చేశారట. ఆమె వితంతువయి పోయిందట. హిందీ పరీక్షలు ప్యాసయింది. హిందీ ట్యూషన్స చెప్పు కుంటుండేది. తల్లీ లేదు. సంధ్య స్కాలరుషిప్పు సంపాదించి చదువుకునేది. చిన్న చెల్లెళ్ళు ఫారాలు చదివి మానేశారు. అందరూ పెద్దక్క సంపాదనమీాద తినేవాళ్ళు. ఒక చెల్లెలు నాటకాల్లో వేషాలు వేసేది. అంచేత ఎప్పుడూ నాటకం కంపెనీ వాళ్ళతోనే తిరిగేది. సంధ్య అన్నా, వాళ్ళ కుటుంబం అన్నా నాకు చెప్పలేని జాలివేసేది. సంధ్య కోసం నేనేం చేయమన్నా చేయకుండా ఉండలేని పరిస్థితిలో పడ్డాను నేను. మేము సుబ్బయ్య రోడ్డులో ఇల్లు తీసుకుని మకాం పెట్టాము. రోజూ, కాలేజీకి, సంధ్యని కారులో తీసుకు వెళ్ళిదింపేవాణ్ణి. సంధ్య 'ఆక్టివ్'గా ఉండేది. మొదటి ఆరు వారాల్లోనూ చాలా మంది స్నేహితులని సంపాదించింది. అందులో ఆడవాళ్ళ స్నేహాలకన్న మగవాళ్ళ స్నేహాలంటేనే అమితాశక్తి చూపెట్టేది. నాకు అప్పుడు ఆ తేడా ఏమీా తెలిసేదికాదు. నేను సాయంత్రం ఇంటికి వచ్చేసరికి సింగారించుకుని గుమ్మంలో నించునేది. నిజంగా నాకామెని చూడగానే చేతుల్లోకి తీసుకొని గాఢంగా హృదయానికి అదుముకోవాలన్నంత ఆకాంక్ష కలిగేది. 'నేనునీకు దూరంగా ఉండలేను సంధ్యా! మనం పెళ్ళి చేసుకుందాం' అనేవాణ్ణి.

'డిగ్రీ పుచ్చుకోనియ్యి. అయినా నీకు నేను ఎంత దూరంలో ఉన్నాను. కొలిచిచూస్తే అర్థం గజంకూడా లేదు కదా!' చిలిపిగా నవ్వేది. ఆ నవ్వు నా హృదయంలో చెరగని ముద్రవేసింది. కాని నేను ఎప్పుడూహద్దుమీరలేదు. నా కల్లాంటి అశక్తత లేదు అనుకునేవాణ్ణి. కాని నేను నిగ్రహాపరుణ్ణి అనుకునే గర్వం అంతా సంధ్యవల్ల పటాపంచలై పోయింది. 'అది నిగ్రహంగాదు, నీ దుర్బలత' అని తేల్చి అన్నది సంధ్య. అసలు నంజుండై పరిచయంవల్లే సంధ్య మనశ్చాంచల్యం పొందినదని నా అభిప్రాయం."

"ఆమె క్లాస్ మేటా?" అడక్కుండా ఉండలేక పోయింది నాగమణి

"వాడి బొంద. మా 'కోటెనెంట్'. అంత క్రితం ఒకసారో రెండుసార్లో గేట్లో తారసపడి ఫార్మల్ గా విష్ చేస్తూ వచ్చాడు. ఆరోజు, నా శని ప్రారంభమయినరోజు. మేమిద్దరం సిటిలోకి వెళ్ళివచ్చాం. బాగా చీకటి పడింది. సంధ్య తలుపు తాళం తీయబోతూ కెవ్వుమని కేకేసింది. ఏమి ఏమిటె! అంటూ ప్రక్కవాటాలోంచి 'నంజుండై' వచ్చాడు. చీకట్లో తాళం తీయబోతూంటే చిన్న తేలుపిల్ల కుట్టిందిట! సంధ్య ప్రతి చిన్న బాధకీ, అతి సుకుమారం వలకబోసేది. నేను తలుపుతీసి లైటువేసి ప్రక్కదులిపి వేసేదాకా, చేయి దులుపుకుంటూ, నంజుండై భుజాల నాధారంగా చేసుకొని నించుంది. తరువాత, లోపలికి వచ్చి ప్రక్కమీద మూలుగుతూ పడుక్కుంది. 'నంజుండై' లోపలికి వెళ్ళి చిన్న గ్లాసులో నీళ్ళుపోసి ఏదో మంత్రించి తెచ్చి

చ్చాడు. సంధ్య మూలుగుతూనే కూర్చుని ఆ నీళ్ళు త్రాగింది. 'సంజుండై' మంచంమీద కూర్చుని ఆమె చేతిని తన చేతితో పట్టుకొని నిమురుతూ కూర్చున్నాడు.

"చేత్తో తీసినట్టే పోయిందండీ!" అన్నది సంధ్య.

"మ రేం అనుకున్నారు? నా మంత్రం అంటే!" నవ్వాడు.

"ఈ రాత్రి శివరాత్రి కాకుండా కాపాడారు." అన్నాను.

"శివరాత్రెందు కవుతుంది? స్వచ్ఛమైన శారదా పూర్ణిమ" అన్నాడు. ఆ రోజు రాత్రి పన్నెండింటిదాకా కబుర్లు చెప్పుకుంటూ కూర్చున్నాము.

తర్వాత పదిరోజులకి నేను సాయంత్రం ఆఫీసు నుంచి వచ్చే సరికి, ఇల్లుతాళం వేసి ఉంది. సాధారణంగా ఆమె ఒక్కర్తీ ఎక్కడికీ వెళ్ళేదికాదు, ఏవో అత్యవసర వస్తువులు కొనుక్కో వలసిఉంటేతప్ప. ప్రక్కనున్న ఇంటివారమ్మాయి వచ్చి;

"వదిని, వూరుచూడబోయింది." అని తాళం చెవి ఇచ్చింది. ఆ రాత్రికి రాలేదు. మర్నాడూ రాలేదు. యూని వర్సిటీకి వెళ్ళి కనుక్కుంటే, ప్రొఫెసరు, కాన్ఫరెన్సుకి వెళ్ళారని, అందుచేత సెలవులనీ తెలిసింది. మాట మాత్ర మైనా, నాతో చెప్పకుండా ఎందుకు వెళ్ళిందా, అని ఆలో చించాను. తండ్రిదగ్గర కెళ్ళిందేమో! నాకు తెలియకుండా ఎందుకు వెళ్ళుతుంది? డబ్బుకోసమైనా, నన్నడగవలసిందే కదా! ఆ మూడో రోజు సాయంత్రానికి వచ్చింది. ఆ రోజు

ఆదివారము. అది వరకు ప్రతి ఆదివారము చాముండేశ్వరీ దేవాలయానికి వెళ్ళి కుంకుమ పూజ చేయించేవాళ్ళం. నాకు కోపం వచ్చినా లోపల్నే అణుచుకున్నాను. నేను ప్రశ్న వేసేలోగానే—

"నంజుండై మద్రాసు పోతున్నాడు. నా కెలానూ, సెలవలేకదా అని జాలీగా వెళ్ళొచ్చాను." అన్నది.

ఈలోగా నంజుండై వచ్చాడు. తీరుబాటుగా కూర్చుని బాతాఖానీ మొదలెట్టాడు.

"మద్రాసులో, మా కజిన్, అక్వేరియమ్‌లో వర్క్ చేస్తున్నాడు. సంధ్య చూడాలనుందంటేనూ, ఓ ట్రిప్ కొట్టొచ్చని బయలుదేరాము."

అంటే తనే అతన్ని అడిగిందన్నమాట ! ఆశ్చర్య పోయాను.

"అల్లాగా ! మంచిపనే చేశారు. మీరేం చేస్తున్నారు?" అడక్కుండా ఉండలేకపోయాను.

"యం. యస్. సి. ప్యాసయి కొన్నాళ్ళు ఒరిస్సాలో పనిచేశాను. మెరైన్ ఫిషరీస్‌లో రీసెర్చి నిమిత్తం కెనడా వెళ్ళటానికి స్కాలర్‌షిప్ వచ్చింది. సెప్టెంబర్‌లో స్టార్టు అవుతాను."

ఆపయిన, అతను చేపల గురించి అనర్గళంగా చెప్పుకపోయాడు.

"శీలావతి, వాలిగ, బొమ్మిడ, మట్టగిడస, ఇంగిలాయి గురించి. నాకు కించిత్తూ తెలియకపోయినా, అతని బోరింగ్‌ని, నిశ్శబ్దంగా భరించాను. ఒక్కొక్క వ్యక్తి తన

'హాబీ'ని గురించి ఎదుటి వ్యక్తికి, ఇంటరెస్ట్, లేకపోయినా, విన్పించగల సమర్థత కలిగుంటాడు. అలాంటి వ్యక్తి నంజుండై. ఈలోగా సంధ్య స్నానం చేసి వచ్చింది. తెల్లటి షిఫాన్ చీర, తెల్లని చోళీ వేసుకుంది. జుట్టు విరబోసుకుని, కిటికీలో కూర్చుంది.

"రేపు కృష్ణరాజసాగరు కెళ్దాం!" అన్నాడు.

"ఓ యస్!" అన్నది సంధ్య

"తప్పదుస్మా! మళ్ళీ బొమ్మిడల్లే జారిపోకూడదు. బొమ్మిడ అసలు చేతుల్లో నిలవదండీ! జారిపోతూంటుంది ఈ సంధ్యల్లే!" ఇద్దరూ నవ్వారు.

మర్నాడు ఆఫీసుకి సెలవు పెట్టాను. నా ప్రమేయం లేకుండా, సంధ్య ఇష్టం వచ్చినట్లు తిరగటం నా కిష్టం లేదు. సంధ్య నా ఉనికిని, గమనించినట్లు లేదు. 'స్టౌ' రాజేసింది. పాలు పడేసి పూరీల పిండి కలుపుతూ కూర్చుంది. సంధ్యలో ఒక విధమైన లేజీనెస్ ప్రబలిరిది. ఆమెలో చదువుకుందుకు ఉండే ఉత్సాహంకన్న, హౌస్‌హోల్డు, ఘ్యాటీస్ మీద ఎక్కువ శ్రద్ధ ఉండేది. ఇప్పుడు, ఇప్పుడు, నాకు అనిపిస్తుం టుంది_ ఆమె ఈ చదువనే వంకతో రకరకాల వ్యక్తుల్ని కలుసుకో గోరింది. అది ఆమె జీవితంతో వేసుకున్న పందెం. స్వంత ఆకర్షణ శక్తితో ఎంత ఆర్థికోన్నతమైన వ్యక్తుల్ని తన చుట్టూ త్రిప్పుకో గలదో పరీక్షించింది_ అని నాకని పిస్తుంది. ఆమె పాలుదింపి కప్పులో పోసి నాకిచ్చింది. భోజనం, కారియరుతో తెప్పించుకునే వాళ్ళం. పాలు,

ఎప్పుడన్నా 'లైట్'గా టిఫిన్ స్టౌ సాయంతో చేసేది సంధ్య.

"మధ్యాహ్నం ప్రోగ్రాం, డిసైడ్ చేసేవన్న మాట!" అన్నాను.

"అవును. నువ్వు కూడా సెలవు పెట్టావు కదూ?"

నేను దానికోసమే శెలవు పెట్టా ననుకుంది కాబోలు.

"నేను దేనికి సెలవు పెట్టాననుకున్నావ్?"

"దీనికోసమే ననుకున్నానూ."

"కాదులే! అయినా ఇదివర కెన్నిసార్లు చూడలేదు మనం?"

"చూస్తే మటుకు? కంపెనీ కోసం!"

"నువ్వేమన్నా అనుకుంటావని ఇన్నాళ్ళూ టాలరేట్ చేశాను కాని, అతని కంపెనీ ఉట్టి 'బోర'నుకో!"

"ఎవళ్ళ టేస్టునిబట్టి వాళ్ళూహించుకుంటారు. దానికి నీ తప్పేం లేదులే!"

"అయినా పరాయి మగాడితో అల్లా ఒంటరిగా తిర గటం, నాకు నచ్చలేదుస్మా!" అనేశాను.

"పరాయి కానిదెవరు? నువ్వు కావా! నేను నీతో ఇల్లా ఒచ్చెయ్యటం, తప్పుకాదా? నేను తెగిన గాలిపటాన్ని. నన్ను జాగ్రత్తగా పూవులా పెంచి పెద్దచేసి ఒకయ్య చేతిలో పెట్టగల ఆర్థికస్తోమతు నా తండ్రికిలేదు. నీతో నేను రావటాన్ని మనవూళ్లో తెలుసున్న, నలుగురూ, ఏమని, నిర్వచిస్తారో, నీకు తెలియనిది కాదు. మనిద్దరిమధ్యా ఈ

అయిదారు నెలలబట్టీ ఏ ఆకర్షణా కలగలేదని; మనిద్దరికే తెలుసును. నన్నింత తెలుసుండీ, నువ్విలా అపోహ పడ్డావంటే, నీ సంస్కారం యొక్క కొలత, తగ్గుతోందా అన్న అనుమానం కలుగుతోంది.

"నాది అన్న వస్తువుని జాగ్రత్తగా చూసుకోవాల్సిన బాధ్యత; ఉంటుందా ఉండదా!"

"మీది అని మీరనుకుంటున్నారు. అవునో కాదో ఇంకా నిర్ధారణ కాలేదుగా!" నవ్వింది.

"అది సర్లే! అమ్మకు చూడాలనుందట. ఫోన్ చేసింది. వెళ్దామని సెలవు పెట్టాను."

"అయితే వెళ్తావన్నమాట!"

"మనిద్దరం వెళ్ళాలి. నా పుట్టినరోజున, స్వామికి కళ్యాణోత్సవం, చేయిస్తుందట."

"నీకు కళ్యాణం అయ్యేదాకా, స్వామికి కళ్యాణం చేయిస్తూనే ఉంటారు మీ అమ్మ! కాని, నంజుండై ఏమనుకుంటాడు? తీరా అనుకున్నాక మా నేస్తే ఏం బాగుంటుంది?"

"చిన్నప్పట్నించీ, నా మంచీచెడ్డా చూసి, చేసి, తాపత్రయం పడుతున్న, అమ్మ మాటలకన్న ఈ ముసాఫిర్ ఏమనుకుంటాడో అన్నభయం ఎక్కువన్నమాట నీకు!" వళ్ళు మండింది నాకు.

"నీకు జెలసీ ఎక్కువయిపోతూందే రోజురోజుకీనూ ? నంజుండై నీకు రైవల్ అనుకుంటున్నావా?"

నేను మాట్లాడలేదు. నాకు కోపంవచ్చిందని గ్రహిం
చిందికాబోలు.

"సర్లే ! ఎలా వెళ్ళటం ?" అన్నది.

"కారులో షికారుగా పోవటమే !"

మొత్తానికి, నంజుండైతో కలవనీయకుండా ఇక్క డకు తీసుకువచ్చేశాను. నాలుగురోజులున్నాం. అమ్మ స్వామివారికి, కళ్యాణోత్సవం చేయించింది. చాలా మంది స్నేహితులనీ బంధువుల్ని పిలిచింది. స్వామి కళ్యాణోత్స వంలో, స్వామివారి కళ్యాణం అక్షింతలు, మా ఇద్దరి మీదా మనస్ఫూర్తిగా జల్లింది. సంధ్యకేసి చూశాను. ఆమె అన్య మనస్కగా కనిపించింది. లలిత దూరంగా నించుని చూసింది. అన్నట్లు లలిత గురించి చెప్పలేదు నీకు."

2853

"నాకు తెలుసు ! మీ మామయ్య కూతురు."

"నీకెలా తెలుసు ? మన పెళ్ళికి రాలేదుకదూ!"

"రెండేళ్ళనుంచీ మీ ఇంట్లో ఉంటున్నాను - మీ బంధువుల్ని గురించి తెలీదా !"

చీకటి పడిపోయింది. లోయలో దూరంగా చంద్ర గిరిలో వెలిగినదీపాలు నక్షత్రాల మాలల్లా మెరుస్తున్నాయి. భూదేవి దీపాలు వెలిగించుకోవటం చూసిన ఆకాశరాజు తనుకూడా తొందరగా తన ఇంటి దీపాలయిన తారలని పిలవజొచ్చాడు. పద్మనాభం లేచాడు.

"చీకటిగా ఉందికదూ ? ఇప్పుడు మళ్ళీ క్రిందికి పోవటమెందుకు ? ఇక్కణ్ణే ఉండి తెల్లవారేక పోదాం." అన్నాడు పద్మనాభం.

"మీ ఇష్టం !" అన్నది.

అప్పటిదాకా, ఆహ్లాదకరంగా ఉన్న చల్లనిగాలి, చలిగాలిగా మారింది. ఇద్దరూ కారెక్కి, కాటేజెస్ దగ్గర కొచ్చారు. ఆ కాటేజీల వరండాలు అర్థచంద్రాకారంగా ఉండి, మధ్య మధ్యని ఒక స్తంభం మీద నిలబడ్డాయ్. వరండా చుట్టు తిరిగి, రెండు మెట్లు, కోనేటి సావంచాలల్లే కట్టబడినాయ్. స్తంభం అడుగున చలవరాతి పలకమీద, ఆ కాటేజీలకి కావలసిన సొమ్ము విరాళమిచ్చిన దాతలపేర్లు చెక్కబడి ఉన్నాయి. మొత్తం కాటేజీ, రెండు పోర్షన్స్ క్రిందయిస్తారు. వంటచేసుకునే వారికి "కిచెన్" ఉన్న పోర్షనూ వంట చేసుకోని వారికి, బాత్‌రూం, బెడ్‌రూం, ఉన్న పోర్షనూ ఇస్తారు. ఇరువయి నాలుగ్గంటలకి, 3 రూపాయలు అద్దె ఇవ్వాలి. పద్మనాభం ఒక పోర్షన్‌కి అద్దెకట్టి రసీదు తీసుకుని వచ్చాడు. దేవస్థానం ప్యూన్ కూడావచ్చి తాళం తీసి, తాళం చెవి పద్మనాభానికిచ్చి వెళ్ళిపోయాడు.

"నాకేదయినా అంతే మణీ! అప్పటి కప్పుడు తోస్తూంటుంది. లేకపోతే రాత్రి ఇక్కడ్నే గడుపుదామన్న ఆలోచన ముందేవస్తే నువ్వు బట్టలేవైనా తెచ్చుకో నుందువు !" అన్నాడు.

ఈలోగా దేవస్థానం ప్యూన్ వచ్చి, "మీకు ఫోన్

కాల్ వచ్చిం"దని చెప్పాడు. పద్మనాభం వెళ్ళి అర్థగంటలో తిరిగి వచ్చాడు. నాగమణి ప్రశ్నార్థకంగా చూసింది.

"క్రిందనించి ! అమ్మబట్టలు, ఫస్ట్‌బస్‌లో పంపుతుందిట. మన్ని దేవదర్శనం చేసుకుని రమ్మన్నది." అన్నాడు.

నాగమణి తలవంచుకుంది. అత్తగారి ఆప్యాయితకి ఆమెకళ్ళు ఆనందంతో చెమర్చాయ్. పద్మనాభం, మణి వేపు తదేకధ్యానంగా చూస్తున్నాడు. ఆమె పచ్చని పమిట కుచ్చెళ్ళల్లోనించి కూపాయికాసంత పల్చని మాంగళ్యాలు నవ్వుతున్నాయ్. ఆ మాంగళ్యాలకున్న ఎర్రని, కెంపురాళ్లు పమిటకు గుచ్చుకుని పద్మనాభం వేపు సూటిగా చూస్తున్నాయ్ ! పాలిపోయిన ఆమె పల్చని చెక్కిళ్ళని, తన చేతులతో నిమరాలన్న ఆకాంక్ష అప్పుడే వి త్తనం పగిలి, పైకి చూస్తున్న చిక్కుడు మొలకలా తలెత్తింది.

"ఆకలేస్తోందా నీకు ? ఏమన్నా తేనా ?"

"ఇవ్వాళ శనివారంకదా ! నేనేమీ తీసుకోను !" అన్నది మణి.

"అమ్మ నీకుకూడా స్వామిభక్తకోటి వర్గంలోనికి తగునట్లు ట్రెయినింగ్ ఇచ్చేసిందన్నమాట !" అన్నాడు. కిటికీలోంచి వచ్చే చల్లనిగాలికి ఆమె చెవులమీది చిరు వెంట్రుకలు చెంపలమీదకు ప్రాకబోతున్నాయి. అక్కడున్న ఇనప మంచంమీద కూర్చున్నాడు పద్మనాభం.

"మీ రేదైనా పుచ్చుకోనిరండి ! నే నిక్కడ్నే కూర్చొనుంటాను." అన్నది మణి.

"హుం ! నాకూ శనివారమే లే ! అసలు సంధ్య నిర్గమనంతో నాలో ఆకలి దప్పులు నశించిపోయాయ్ ! ఏమిటో వృథాగా బ్రతికేస్తున్నట్లు అనిపించుతుంది. అమ్మ జీవితానికి నేనే ఆశారేఖవటంచుంచి, నేను జీవించక తప్పటం లేదు."

భర్తనిరాశాధోరణి మణి వినదల్చుకోలేదు. అంచేత అతని మాటలకి అడ్డువస్తూ.

"మీరు లలిత ఆగమనం దగ్గర ఆపేరు !" అన్నది.

"ఇవ్వాళ మనం జాగారం చేయాల్సి ఉంటుందన్న మాట ! సర్లే ! బాగుంది. లలిత మామయ్యకూతురు. చిన్నప్పుడు పెద్దవాళ్ళ ముచ్చట్లల్లో ఈ ఇంటికోడలు! అమ్మకి లలితంటే ప్రాణం. భద్రికీ అంతే ! లలిత మాయింట్లోనే పెరిగింది. మామయ్యకి చాలా ఆస్తి ఉండేది. అది, మా నాన్నగారే అజమాయిషీ చేసేవారు. లలిత క్లాసుమేటే సంధ్య. లలితకి బాగా డబ్బుఖర్చుపెట్టటం, దేశమంతా తిరిగి రావటం హాబీలు. సంధ్యకి చదువులో ముందురోజుల్లో బాగా శ్రద్ధ ఉండేది. లలితకి ఉండేదికాదు. లలిత పుస్తకాలన్నీ సంధ్య ఇంట్లోనే ఉండేవి. లలిత పరీక్ష పోయినప్పుడు నాకు బాగా కోపం వచ్చింది. భద్ర స్కూల్ ఫైనల్ దాకా చదువుకుని మానేసింది, లలిత ఇంటరు చదువుతూంటే

నాకానందం కలిగింది. అలాంటిది బలాదూర్లు తిరుగుతూ పరీక్ష పోగొట్టుకుంటే నాకు కోపం వచ్చింది;

"డబ్బంతా తగలేశావ్ ! నీకు ఈ జన్మకి చదువు రాదు." అన్నాను.

"మనిద్దరిలో ఎవరు చదువుకుంటే ఏంబావా ? నాబదులు, నీకు ఈ లోకంలో ఉన్న డిగ్రీలన్నీ వచ్చాయి చాలదా ఏం ?"

"అలాంటి అమ్మమ్మ కబుర్లు కట్టిపెట్టి ప్రైవేటు పెట్టించుకో ! సెప్టెంబరులోనైనా గట్టెక్కొద్దువు కాని" అన్నాను.

"నో సెప్టెంబరు ! నో మార్చి ! నేనసలు చదవ లేను. పెట్టాలేను. సెప్టెంబరులో మీ మైసూరు వస్తాను, దసరా సెలబ్రేషన్స్ చూట్టానికి."

"వస్తే రా ! నాకేం భయమా ! నీకసలు చదువు మీద లేందే! భద్రీఅంతే, నువ్వూ అంతే, ఉత్తడమ్మాల్లా తయారవుతున్నారు."

"ఏమిటత్తా ? చదువో చదువో అని గోలచేస్తాడు? చదువుకుని ఏం చేయాలనీ ?" అన్నది లలిత.

"అవున్నా, ఏం చేయాలనీ ? ఎటూ ఈ సంవత్సరం పెళ్ళి చేసేద్దామనుకుంటున్నా." అన్నది అమ్మ.

నాకు ఏదో దిగులువేసింది. అంత నిశ్చితంగా చెప్తోంటే నేనెల్లా నా హృదయం విప్పి చెప్పాలో అర్థం కాలేదు.

"అప్పుడే చేసుకోను అమ్మా, భద్రికవనీ!" అన్నాను.

"ఇంకా చిన్నపిల్లాడివా నాయినా? గునుస్తున్నావ్! అయినా లలిత తొందర భరించలేకుండగా ఉన్నాను మరి" అంది. లలితకి కోపం వచ్చిందికాబోల్ను, ముఖం మందార పువ్వులా వెలిగింది.

"అయితే దానికి చేసేయి, నాకేం తొందరలేదు." అన్నాను. లలితకి అర్థం అయిందికాబోల్ను, కళ్ళు పెద్దవి చేసి నాకేసి చూసింది.

"బాగుంది నీ మాట. అదేదో పరీక్ష ఫెయిలయిందని ఏడిపిస్తున్నావా? పెళ్ళవుతే మటుకు చదువుకోకూడదా? సెప్టెంబర్‌కి కట్టుందిలే; ఈ 'మే'లో మాత్రం నీ పెళ్ళి అయి పోవాలి. నువ్వు దగ్గరకూర్చుని చదివించుకో; తప్పుతుందా" అన్నది. నాకు కొంచెం ధైర్యం వచ్చింది. అయినా ముసుగులో గుద్దులాటలెందుకు? ఎప్పుడో ఒకప్పుడు చెప్పాల్సిందే కదా? తీరా పెళ్ళి ప్రయత్నాలు మొదలెట్టాక చెప్తే అంతా అభాసు అవుతుంది. అంచేత గుండె దిట్టం చేసుకుని చెప్పేశాను!

"అమ్మా! నేను దీన్ని చేసుకోను, ఎ.మ్మే. ప్యాసయినా." లలితకళ్ళు వర్షిస్తున్నాయి. అయినా, నాకు జాలి వేయలేదు.

"ఏమిట్రా? అంత లోకువ చేస్తావ్!" అన్నది అమ్మ. అమ్మ నేను పరిహాసం ఆడుతున్నా ననుకొన్నది ఇంకా!

"నిజమే అమ్మా! దాన్ని పెళ్ళాడను. దానికి బోలె డంత ఆస్తి ఉందికదా! ఏ పిల్ల జమీందారో పెళ్ళాడక పోడు!"

అమ్మ గ్రహించింది. ఆమె ఏ విషయంలోనూ నన్ను వత్తిడి చేయదు. ఒక్కమాట అన్నది.

"చిన్నప్పటినుంచీ నీకోసమే పెంచానురా నాయనా! చనిపోయిన మామయ్యమాట తీర్చగల ననుకున్నాను. భగవంతుని ఇచ్ఛ ఈ విధంగా ఉన్నది కాబోలు. పోనీ, నీ కెవర్ని చేసుకోవాలనుందో చెప్పు; ఈ సంవత్సరం నీ పెళ్ళి చూడాలనుంది." శాంతంగా ఉన్న ఆమె మాటల్లో ఎంతో నిగూఢమైన ఆవేదన అంతర్గతమై ఉన్నది! సంధ్యని చేసుకుంటానని చెప్పాను. సంధ్య చదువు పూర్తి అయితేకాని పెళ్ళి చేసుకోనన్నది. లలిత సెప్టెంబర్‌లో ఇంటరు పూర్తి చేసింది. తర్వాత "ఎయిర్ హోస్టెస్" ఉద్యోగంలో చేరింది.

"నీకు ఉద్యోగం చేస్తేకాని గడవదా; అంతగా ఉద్యోగం చేయాలనుంటే, చక్కగా, ఏ ఎ.మ్మేనో ప్యాసయి లెక్చరర్ చెయ్యొచ్చుగా?" అన్నాను.

"ఉద్యోగమన్నాక ఏదన్నా ఉద్యోగము కాదా ఏమిటి? నేను చదువుకోలేనని ముందే చెప్పానుగా? ఏదో కాలక్షేపము కావద్దా?" అంది.

"ఛీఛీ! నువ్వు మా ఇంట్లో ఎంత దర్జాగా ఉండే దానివి; అలా నలుగురిలోనూ 'మీ కేం కావాలి. మీ కేం

కావాలి' అని సర్వెంట్‌లా అడగటంలో సిగ్గు వెయ్యటం లేదూ? హాయిగా జమీందారిణిలా కాలుమీద కాలు వేసుకు కూర్చునే యోగం లేదులే నీకు" అన్నాను.

"నా మనసైంది, చేసుకుంటున్నాను. నీకెందుకు?"

నిజమే నాకెందుకు? అయినా మా ఇంట్లో మా ఒద్దికలో పెరిగిన పిల్ల ఇలా వీధిలో కెళ్ళటం ఏం బాగుంటుందీ?

"మనసుట మనసు! నీ మనసుకి, కళ్ళూ, చెవులూ ఉన్నాయా? ఉంటే ఈపని చెయ్యటాని కొప్పుకోదు నీ మనసు" కాస్త తీవ్రంగానే అన్నాను.

నీ మనసుకే లేవు అవి. వుంటే నువ్వాపనీ చేయవు" దానికి నాదగ్గర ఎప్పుడూ చనువుంది. మాటకిమాట అన్నంత సేపు అంటుంది. ఆపటానికి ఎప్పుడైతే మాటలు దొరకవో అప్పుడు ఏడుస్తూ కూర్చుంటుంది.

"మాటకి మాట అన్నావని సంబరమేకాని లల్లీ! అమ్మ బాధ గుర్తించావా? ఆమె ఎంత బాధ పడుతున్నదని?"

"ఆమె బాధకోసమే నువ్వాపని చేశావు. పాపం! కాస్తయినా వెనక ముందు లేదు నీకు! గురివిందగింజవి!" అని వెళ్ళిపోయింది. తర్వాత మళ్లీ స్వామివారి కళ్యాణోత్సవం నాడు కలిసింది. సంధ్య దగ్గరకువచ్చి, 'మేమంతా పాపనాశంకి వెళుతున్నాము. రండి!' అన్నది మా యిద్దరిని ఉద్దేశించి.

"నేనేం పాపాలు చేయలేదే? నాశం చేసుకుందుకు?" అన్నది సంధ్య

మేము ఊరికే ప్రకృతిఆరాధించటాని కెళుతున్నాం. అయినా నువ్వొస్తే తప్పకుండా స్నానం చేయిస్తాను" అన్నది లలిత.

"అయితే అసలు రాను."

"నీ స్నానం చేసిన నీళ్ళు పంచరంగుల్లో వస్తాయని నీకు నమ్మకం ఉన్నదన్నమాట. స్నానం చేయొద్దులే! సరదాగారా! రా బావా! నీ పాపం పరిహారం చేసుకుందువు కాని." అన్నది. ఎలా అయితేనేం ఉభయులం బయలు దేరేం. లలితా వాళ్ళ పెద్దతల్లి కొడుకు రామం, భద్రా, కారుడ్రైవరూ, గోగర్భందగ్గిర దిగి కాలినడకను పాపనాశం జేరాం. చాలా సుందర దృశ్యం. కొండమీంచి క్రిందికురికే జలపాతం సంధ్యారాగంలో పగడాలు రాలుతున్నట్లు భ్రమ పుట్టిస్తున్నది. ఇనప గొలుసులు పట్టుకుని స్నానాలు చేస్తు న్నారు చంటిపిల్లలని కాస్సేపు ఆ నీళ్ళక్రింద అట్టేపెట్టి మళ్లీ ఇవతలికి తీస్తున్నారు

"ఇద్దరు ఇద్దరు కొంగు కొంగూ కలుపుకుని స్నానం చేస్తే పుణ్యం అమోఘంగా వస్తుందట. అం చేతమీరిద్దరూ స్నానం చేయండి" అన్నది లలిత.

"అయితే మరి మీ మాటో!" అన్నది సంధ్య.

"భద్రీ, రామం కలిసి చేస్తారూ!" అన్నది ఆలోచ నగా లలిత. భద్ర సిగ్గుతో ముఖం క్రిందికి దించుకుంది.

"నువ్వూ డ్రైవరూ మిగిలారు!" అన్నది సంధ్య. డ్రైవరు దూరంగా ఉన్నాడు కనుక సరిపోయింది. లేకపోతే లలితకి కోపంవచ్చేది. నేనెంత ప్రేమించి ఆరాధిస్తూన్నా, నా బంధువుని ఆమె కించపరచటం సహించలేకపోయాను.

"ఏమిటా మాటలు సంధ్యా! పరిహాసానికి కూడా హద్దు ఉండాలి" అన్నా విసుగ్గా. సంధ్య మూతి ముడుచుకు కూర్చుంది.

"నేనేం అనుకోను బావా! నేను డ్రైవరునే పెళ్లాడ బోతున్నాను" అన్నది లలిత. భద్ర చీదరింపుగా—

"ఏమిటే వెధవ మాటలు లల్లీ," అన్నది.

"నిజం. నేను పెళ్ళిచేసుకునేది డ్రైవరునే! డ్రైవరులు కారులూ, రైళ్ళూ, విమానాలూ నడుపుతారుకదూ! అలానే ఈ డ్రైవర్లునూ మన జీవితాల్ని నడుపుతారు భర్తలు డ్రైవర్లు కారావిమిటి? నిజంగా కూడా డ్రైవరు పనిచేస్తున్న వాణ్ణి పెళ్ళాడుతున్నాను."

"అవును బావగారూ! మన లలిత ఒక విమానం డ్రైవర్ని పెళ్ళాడబోతున్నది" అన్నాడు రామం.

"ఏమిటే లల్లీ, నిజం" అన్నది భద్ర.

"నిజం. 'జాన్సన్' అని ఒక అమెరికన్‌ని పెళ్ళాడుతున్నాను. పైలట్" అన్నది నిదానంగానే.

"అమ్మతో చెప్పవా?" అంది భద్ర!

"చెప్పాలి" అన్నది లలిత.

నాకేమిటో బాధ అనిపించింది. మర్నాడు రామం, లలిత వెళ్ళబోతుంటే, లలితని నా గదిలోకి పిల్చాను.

దానికేమీ భయంలేదు. నిర్భయంగా నా ఎదుట నిం చుంది.

"నిన్న చెప్పినది నిజమా లల్లీ!" అన్నాను.

"దాన్ని గురించే ఆలోచిస్తున్నావా, దేముడా?" పకపకా నవ్వింది.

'అసలు చెప్పకదూ, అబద్ధంకదూ,' అబద్ధంఅనుంటే నా కెంతో శాంతి ఉంటుందనిపించింది నాకు.

'అసలూ పాయిదాలుతో చెప్తున్నాను స్వామీ! నిజం, నిజం .. నీ విన్నది నిజం, ఇంకేమిటీ?' అన్నది.

నేను నిలవరించుకోలేకపోయాను.

'నా మాట వినవే లల్లీ, అలాంటి వెధవపన్లు చేయకు. నా మనసొప్పటంలేదు. అమ్మవింటే తల బాదుకుంటుంది. మనవాళ్ళల్లో పెద్ద పొజిషన్‌లో ఉన్నవాళ్ళు యెంతమంది లేరు! కళ్ళకద్దుకుని చేసుకుంటారు నిన్ను.'

'బలేవాడివే నువ్వు? నువ్వెలా సంధ్యని ప్రేమిం చావో, నేనూ అలానే 'జాన్‌సన్'ని ప్రేమించాను. మనం ప్రేమైకజీవులంకద! మన ప్రేమ వివాహాలు విజయవంతం అవ్వాలని దీవించమని అత్తయ్యని కోరుకుందాం' గట్టిగా నవ్వింది. దానికేదో పిచ్చిపట్టిందేమో అనిపించింది నాకు.

"నువ్వూ నేనూ సమానమా లల్లీ! ఫారినర్స్‌కి వివా హంపట్ల పవిత్రభావం లేదు. అదొకమోజు. అది తీరిపోగానే డైవోర్సు యిచ్చేస్తారు. నేను సంధ్యని కంటికి రెప్పలా చూసుకోగలను. ప్రేమించటం తప్పుకాదు. కాని వైవా హిక వ్యవస్థలే వేరు అయినవాళ్ళని ప్రేమించితే అనవసర

ఆందోళన తప్ప జీవితం సుఖంగా సాగిపోదు - అని నా భయం.'

'ప్రేమ గుడ్డిది బావా! ప్రేమకి జీవితాలే అర్పణం అయిపోతాయి. అంతగా అతను, డైవోర్సు ఇచ్చేస్తే మళ్ళీ నాకు దొరికిన ఉద్యోగమేదో చేసుకుంటూ నిశ్చింతగా ఉంటాను. భారతీయవనితనైనందుకు ఏకపత్నీవ్రతం వదలనులే ఆ భయం నీ కొద్దు.'

'జీవితం పందేనికి పెడుతున్నావా లలీ? అత్తయ్య ముఖం చూసయినా ఈ పని మానెయ్యి. నువ్వీ పనిచేస్తే అత్తయ్య - నిన్ను పెంచి పెద్దచేసిన అత్తయ్య యెంత కృంగిపోతుందో ఆలోచించు.'

"అయితే ఒక పనిచెయ్యి, చేస్తావా?" నవ్వుతూనే అడిగింది.

"చెప్పు, చేయటానికేం?" అన్నాను ధీమాగా. ఏదో చెపుతుంది, చేయగలిగినదే అంటు వుంటుంది ఆ ఉపాయం-అనుకున్నాను.

"నన్ను కూడా నువ్వే పెళ్లాడెయ్యి."

నిర్ఘాంతపోయాను. దానిమీద నా కెప్పుడూ ఆ తలపే కలగలేదు.

"అదెలాగే?"

'అలాగే! పూర్వం, అందంకోసం ఒకర్ని, గానంకోసం ఒకర్ని, పిల్లలులేరు అని యింకొకర్ని, పెళ్ళాడేవారు కదా? మన పురాణ పురుషుల్లో యెంతమంది దక్షిణ నాయకులు లేరు?"

"ఏం మాటలు లల్లీ!"

"మంచిమాటలే! యూగంధరాయణుడు సామ్రాజ్య వి స్తీర్ణత్కోసరం, ఉదయనుడు పద్మావతిని పెళ్ళాడేట్లు చేశాడు. ఒక్కొక్కళ్ళకి ఒక్కొక్క కారణం. నీకు కూడా ఒక బంధువు పతన మవకుండా ఉండడంకోసం, చేసుకుని ఉద్ధరించేవనే ఒక కారణం ఉన్నది ఇంక ఆలోచన ఎందుకు?" ఆమె ముఖంలో విచారంకాని, నిర్వేదంకాని లేవు.

"ఎలా మాట్లాడేస్తున్నావ్ లల్లీ?" అంతకంటె ఏం అనాలో తోచలేదు.

"హుం, పాపం! సంధ్యని వదలలేవు; నా పతనాన్ని అంగీకరించలేవు. ఇరువురినీ సహించి, నీ నైతిక విలువల్ని, కలుషితం చేసుకోలేవు. ఇంక ఒక్కటే తరుణోపాయం నీ మీది ప్రేమవల్ల, నేను ఆత్మహత్య చేసుకుని చనిపోతే, యెంతో సానుభూతితో, నీకు పుట్టిన పాపాయికి నా పేరు పెట్టుకుని సంతోషిస్తావ్, అవునా?"

"ఎంత లోకువుగా అంటున్నావ్ లల్లీ!" బాధగా అన్నాను.

"అవునయ్యా, మహానుభావా! లేకపోతే నాకు నచ్చినవాడిని, నేను హాయిగా పెళ్ళాడేస్తే నీ కెందుకోయ్ బాధ చెప్పు. నిశ్చింతగా ఉండు. విష్ యూ గుడ్ లక్."

అవును. నా కెందుకు? అది చెప్పగలిగితే ఇంకేం? అదే నాలోని ఆలసత్వం. లలిత వెళ్ళిపోయింది. వెళ్ళిపో యాక అమ్మదగ్గిర లలిత మాటలు చెప్పే ధైర్యం లేకపో యింది నాకు. భద్ర నాల్రోజులు అన్నం తినలేదు. ఇంట్లో

యెంతో ఉత్సాహంగా తిరిగేదల్లా ఒకమూల కూర్చున్నది. సంధ్య వాళ్ళ వాళ్ళింట్లో నాలుగురోజులు గడిపింది. నాకు సంధ్యని మళ్ళీ మైసూర్ తీసుకుపోవాలని లేదు. ఆఫీసుకి వైరిచ్చి నా సామాన్లు అన్నీ అయ్యరునిపంపి పాక్ చేయించి తీసుకున్నాను.

"నువ్వక్కడుండవా?" అన్నది సంధ్య.

"నేను రెండునెల్లు సెలవు పెట్టాను."

"అయితే నేను హాస్టల్‌లో రూంకి అప్లయిచేసుకోవా లన్నమాట."

'ఇంక చదవాల్సిన అవసరంలేదు లెద్దూ.'

'అదేమిటి?'

'నువ్వేం ఉద్యోగాలు చెయ్యాలా!'

'చేయకపోతే మటుకు? డిగ్రీ తెచ్చుకోకుండా ఉండేం దుకు నీ సహాయం కోరానా? నాలుగు ప్రయివేట్లు చెప్తు కుంటే, నా హాస్టలు బిల్లు ఎత్తిపోతుంది.'

'ఛీ! అలా మాట్లాడుతా వెందుకు? అమ్మ ముహూ ర్తం పెట్టిస్తోంది. అందుకని సెలవు పెట్టాను. ఈ హడా వుడి అంతా అయిపోయేసరికి పరీక్షలు దగ్గరకొస్తాయి. ఇంకేం చదవగలవు? ఈ ఏడు విత్‌డ్రా అయిపోతే నెక్స్ట్ ఇయర్ తీరుబాటుగా చదువుకొని క్లాసు తెచ్చుకోవచ్చును.' లాలింపుగా అన్నాను. ఏం మాట్లాడలేదు. అమ్మ పురోహి తుని కోసం కబురంపింది. భద్రతో మాట్లాడటానికి నా కెంతో మొహమాటం వేసింది. చిన్నప్పట్నించీ, ఇకర్నా

కరు హాస్యాలాడుకుంటూ ఎంతో స్నేహంగా పెరిగిన వాళ్ళని, నేను విడదీశాను. సంధ్యని భద్ర వదినగా చూడ లేదని నాకు తెలుసును. అమ్మకి మనసులో బాధగా ఉన్నా, నా సుఖ దుఃఖాలని కూడా యోచించి సరిపెట్టు కుంది. ఇంకా లలిత పెళ్ళిమాట ఆమెకి తెలియనియ్యలేదు. లలితా, భద్రకూడా చెప్పి ఉండరు. అంచేత ఆమె లలిత కి దానిస్టేటస్‌కితగినసంబంధం తీసుకువచ్చి, పెళ్ళిచేయొచ్చునను కుని తృప్తిపడి ఉంటుంది. ఆ సాయంత్రం, నేనూ సంధ్యా, యూనివర్సిటీ గ్రౌండ్స్ కేసి వెళ్ళాం. బిల్డింగ్స్ అన్నీ చుట్టి తిరిగి వస్తున్నాం. 'హల్లో గుడ్ ఈవెనింగ్!' అంటూ ప్రత్యక్షమయ్యాడు. సంధ్యముఖం అతన్ని చూట్టంతోనే ధగధగా మెరిసిపోయింది.

'ఎలా వచ్చారు?' అన్నాను తప్పనిసరిగా విష్ చేస్తూ.

'జాలీ ట్రిప్! దేశం వదలి పోబోయేముందు, దేవ దర్శనం చేసుకు పోదామని వచ్చాను. సంధ్యా, ఆ రోజు చెప్పా పెట్టకుండా వచ్చేశావేం?' ఆతృత ధ్వనించింది అతని గొంతులో. సంధ్య ఏం మాట్లాడ లేదు.

'అమ్మ ఫోన్ చేసింది, వచ్చేశాం,' అన్నాను.

'ప్రొద్దుట పైకి వెళ్తాను. వస్తారా సంధ్యా.'

'తప్పకుండా.' ఉత్సాహంగా అన్నది.

'ఎన్నిసార్లు చూడలేదు? మళ్ళీ ఎందుకు చలిలో.' అన్నాను.

'రానివ్వండి. తన కంపెనీ సరదాగా వుంటుంది నాకు' అన్నాడు నంజుండై. నాకు కోపం ఆగటంలేదు. అయినా అతను నన్ను గుర్తించటంలేదు. సంధ్య సరేసరి. స్వప్న లోకంలో తేలిపోతున్నట్లు ఆమె చూపల కెంపులే చెపుతున్నాయి.

'నీకోసం మంచి ప్రెజెంట్ తెచ్చాను సంధ్యా!' అన్నాడు.

'ఏమిటో చూపెట్టకూడదా?' చిన్నపిల్లలా గునిసింది.

నాకసహ్యం వేసింది. అయినా ఏమనాలో తోచక ఊరుకున్నాను.

"అలా రా! మరి!" ఆకాశంలో చంద్రుడుదయించే వేళ సంధ్య అతని వెనకాతలే నడిచింది. నా ఉనికిని గమనించి నన్ను పిలవందే నేనెలా వెళ్ళటం?

దూరంగా వెళ్ళి అక్కడున్న రాళ్ళగుట్టల మీద కూర్చున్నారు. వెన్నెల్లో ఏమిటో చూపెట్టాడు. సంధ్య పారిజాతాలు రాలినట్లు నవ్వుతోంది. నంజుండై ఉన్నవాడు ఉన్నట్లుగా సంధ్య నడుంచుట్టూ చేతులువేసి దగ్గరకు తీసుకుని ఆమె చెంపల్ని ముద్దుపెట్టుకున్నాడు. నా శరీరం జలదరించింది. రెండుమూడేళ్ళ నిరంతర సాన్నిహిత్యంలో కూడా నేనలా ప్రవర్తించటానికి సాహసించలేదు. ఏమీ ఎరగనట్లు లేచి వచ్చింది సంధ్య! ఇంటికివచ్చాక అతనిచ్చిన ప్రజెంట్ చూపించింది. గులాబీరంగు అట్టమీద గురివింద గింజలతో సంధ్యపేరు తమిళం అక్షరాల్లో అంటించి ఉన్నది. నంజుండై చెల్లెలు చేసిందట ఆ పని!

"నాకు గురివింద గింజలంటే ఇష్టం అని అతనికి తెలుసును. కాలేజీకి పోయేదారిలో ఉండేది చెట్టు. ఆ గింజలు ఏరుకుని చెంగుకు కట్టుకునేదాన్ని. అవి ఇలా తయారు చేయించేడు."

"నీకు గురువింద గింజలంటే ఇష్టమని నాకూ తెలుసును. అతనితో నీకు చనువు ఉందని నేను గుర్తించలేదు." అన్నాను. అపరాధిలా తలవంచుకుంది.

మర్నాడు సాయంత్రం నంజుండై మా ఇంటికి వచ్చాడు. కాఫీ ఫలహారాలు అయినాక సంధ్యకోసం అడిగాడు.

"వాళ్ళింట్లోనే ఉంది!" అన్నాను.

"వాళ్ళిల్లు ఇంకోచోట ఉందా? ఇదే తన ఇల్లు అని చెప్పిందే నాతో!" ఆశ్చర్యంగా అన్నాడు.

"అవును. కొద్దిరోజుల్లో ఇదే ఆమె ఇల్లు అవబోతున్నది. ఆమె మా ఇంటి కోడలు!" మురిపెంగా అన్నది అమ్మ. నంజుండై నా వైపు చూశాడు. నేను అవునన్నట్లు తలూపాను.

"అరే! మీరు ఆమెకి అన్నయ్య అవుతారన్నది!" ఇంకా ఆశ్చర్యపోయాడు నంజుండై. నాకు సంధ్య నాటకం కొంచెం కొంచెం అర్థమవుతోంది. ఇదే తన ఇల్లుఅనీ, నేను ఆమె అన్నయ్యననీ చెప్పి, నంజుండైని బుట్టలో వేసుకొంటూందన్నమాట! తన ఇంటికి ఇతన్ని ఎలా తీసుకువెళ్తుంది? అతని దగ్గర తన బీదతనం, బయట పడిపోదూ?

"ఎప్పుడూ మిమ్మల్ని గురించి చెప్పలేదు తను." విచారంగాఅన్నాడు నంజుండై. అతనిముఖం దీనంగాఉంది. లక్షాధికారి బిడ్డ అతను! తండ్రి మద్రాసులో వజ్రాల వ్యాపారస్థుడు! సంధ్య ఆశ యింక ఫలించిందన్నమాట! నా కంటే ఆర్థికంగా చాలా గొప్పవాడు. అతని ముందు తన అరిస్టోక్రసీని ప్రదర్శించటానికి నేను ఉపయోగపడ్డాను. ఆడది తల్చుకుంటే చేయలేని దేముంది?

"వస్తాను. రేపు పదిహేనో తారీఖున 'బొంబే'లో బయలుదేరుతోంది ప్లేను. ఇద్దరికీ పాస్‌పోర్టులూ అవీ రెడీ చేశాను. ఇల్లా మీతో సంబంధం రెడీగా వున్నదని నాతో ఎందుకు చెప్పలేదో, నా కర్థం కావటంలేదు. ఇంక ఆమెని చూడదల్చుకోలేదు!" నిర్వేదంగా వెళ్ళిపోయాడు నంజుండై.

అమ్మయ్య! అనిపించింది నాకు. అంత చేసినా, అల్లాంటి దౌర్భాగ్యపు ప్రవర్తనని తెలుసుండీకూడా సంధ్య మీది మమకారం వదుల్చుకోలేక పోయాను. నా దగ్గరుంటే సంధ్య చాలా బాగుపడుతుందని నా నమ్మకం. ఆమెలో ఉండే ఆకర్షణ అనంతమైంది. సాయంత్రం సంధ్య మా ఇంటికి వచ్చింది. వచ్చీ రావటంతోనే;

"నువ్వు 'నంజుండై'తో మనిద్దరం పెళ్ళి చేసుకుంటున్నామని చెప్పావా?" అని అడిగింది.

"అవును." అన్నాను.

"అతను నన్నెంతగా ప్రేమించాడో నీకేం తెలుసు? ఎంతగా కుమిలిపోతాడో కదా! నీ కెదుటివాళ్ళ బాధ అర్థంకాదు." అన్నది.

"అబద్ధం ఎలా చెప్పను సంధ్యా! అతను మీ ఇద్దరికీ కలిపి పాస్‌పోర్ట్సు తయారు చేశాడుట పాపం! అతనితో అమెరికా వస్తానని చెప్పి, నాతో కళ్యాణానికొప్పుకున్నావు."

"నీ వేళాకోళాని కేమికాని, అతను చాలా బాధ పడుతాడు. నేనంటే ఎంత ప్రేమో నేను చెప్పలేను." కాబోయే భర్తతో ప్రేమికుడి ప్రేమను గురించి చర్చించ గల సాహసికురాలు సంధ్య!

నేను "ఎంత ప్రేమించినా హద్దులు మీరటం ఇష్టం వుండదు నాకు" అన్నాను. సంధ్య నవ్వింది.

"నీకు కోపం వస్తే రావచ్చును. నీలో ఆ సాహసం లేదు. సాహసం లేనివాళ్ళు, మనం నిర్మలులం అని గర్వ పడుతూ, మనస్సుని జోకొట్టుతారు. ప్రేమించానని చెప్పి, పెళ్ళాడబోతూన్న అమ్మాయిని స్పృశించితేనే హద్దులు మీరటం అయిపోతుందా? ప్రేమించి పెళ్ళాడటం అంటే ఇంతేనా?"

"అల్లాంటి అపవిత్రతని, నాజూకుగా తీసుకుంటారు నీవంటివాళ్ళు. నాకు నీసంగతి తెలుసుండీ నిన్నంగీకరిస్తున్నా నంటే, ఆ రోజు నీ వన్నమాటలే! జ్ఞాపకం ఉందా? నీతో ఇన్నాళ్ళుగా జరగని అకార్యం 'నంజుండై'వల్ల జరుగుతుందా! అని అన్నావు. దాన్నింకే నిన్ను మనస్ఫూర్తిగా క్షమిస్తున్నాను. ఇంక ఆ ప్రశంస తేకు." అన్నాను.

ఏమీ మాట్లాడలేదు సంధ్య. వారం రోజులు గడిచాయి. ఇంక 'నంజుండై' బయలు దేరటానికి నాలుగు రోజులుం దనగా, సంధ్య బొంబేకి ప్రయాణమైంది.

"ఈ నాలుగురోజులూ అతనితో గడపలేకపోతే నిలవలేవన్నమాట! నీ కిది మర్యాదగా తోస్తూందా?" అన్నాను కోపంగా.

"మర్యాదా, మంచీ తర్వాత! అతను చెంబూరులో మేనత్తగారింట్లో ఉన్నాట్ట! నన్నిప్పటికయినా క్షమించుతా డట! నేను వెళ్ళే సంతోషంగా స్వీకరిస్తాడట."

"అయితే అతనికి 'సెండ్ ఆఫ్' ఇవ్వటానికి కాదన్న మాట- నువ్వు బయలుదేరుతోంట !" నిర్ఘాంతపోతూ అడి గాను.

"అతనిలో వున్న ఉదారత నీలోలేదు పద్మనాభం! మనిద్దరిం ఒక చోట ఉంటూండటం చూసి కూడా నేను కావాలనుకోవటంలో అతని హృదయ వైశాల్యం ప్రస్ఫుట మవటం లేదా !

"నేను నాలుగురోజుల్నుంచీ ఇదే ఆలోచిస్తున్నాను. అతన్ని ఎలా క్షమార్పణ కోరుకోవాలో తెలియటంలేదు. ఇంతలో అతనే ఫోను చేసి చెప్పాడు. నీకు నా మీద మోహం తప్ప ప్రేమలేదు. నేను డబ్బులేనిదాన్ని కనుక, నీవుచెప్పినట్టు వింటూ పడి వుండాలి అనిపిస్తూంటుంది నీకు! ఇంక ఈ సంబంధం స్థిరమైనదైతే, నీ ఆధికత్వ వెర్రితలలు వేయువచ్చుకూడా. ఇంక మీ వాళ్ళకి అవ్వాల్సిన మేన కోడలి స్థానంలో నిర్ధనురాల్ని, నేను నిలబడ్డానన్న జెలసీ

ఉండనే ఉంటుంది. నీ అహంభావంలో, వాళ్ళ ద్వేషా సూయల్లో, నేను కాముకునే సంసార సుఖం ఏముం టుంది?"

"అయితే ఈ లోపాలు, నంజుండై ఫామిలీలో ఉత్పన్న మవటానికి అవకాశములు లేవేమిటి?" కచ్చగా అడిగాను.

"అవకాశము వుంటే నేను నిన్ను వదులుతానా? నంజుండైకి తల్లీ తండ్రీ లేరు. ఇన్నాళ్లూ నీకు మల్లేనే అతనికీ ఒక పెళ్ళికాని చెల్లెలు బాధ్యత ఉండేది. ఇప్పుడు అదీ లేదు."

"ఆ అమ్మాయికి పెళ్ళయిపోయిందా?"

"ఆ! అయ్యింది. ఏకంగా దేముడితో అయ్యింది పెళ్ళి!" నవ్వుతూ అంది సంధ్య.

నా ఒళ్ళు జలదరించింది. ఆ అందం అమృత భాండం కాదు. విషలిప్తం! ఆ నవ్వు వెన్నెలలు చిందిం చేది కాదు! ఎదుటి మనుష్యుల్ని రక్తం కక్కుకుని పడిపో యేట్లు చేసేది! ఆ వెడల్పాటి కన్నుల్లో బంధుప్రీతి కాని, కరుణకాని పల్కరించదు! తన సౌందర్యంతో ఎంత మందిని బలిపెట్ట కలనా అని గుండుసూదుల్లా చూస్తుంటాయ్ ఆమె లాలసత్వంతో నిండిన మెరకళ్ళు!

"ఒట్టి కృతఘ్నురాలివి!" అన్నాను, ఏమనాలో తోచక.

"ఎవళ్ళ బాగు వాళ్ళు చూసుకోవటం కొంతమం దికి కృతఘ్నతగా తోస్తుంది. నీ లాంటి వాళ్ళు వట్టి నిర్బ

లులు. ఏదో కీర్తి కాముకత్వంతో శరీరాలుమరిచి పోవటం, దాన్ని మాలాంటివాళ్ళు లెఖ్ఖ చేయకపోవటంతో, చేతులు ముడుచుకు ఏడుస్తూ కూర్చోటం, అంతకన్నా ఏం చాతకాదు." అన్నది సంధ్య. అప్రయత్నంగా మా భద్రి జ్ఞాపకం వచ్చింది. అమ్మ, నన్ను కనురెప్పల్లో పెట్టుకుని కాపాడుకొంటున్న అమ్మ, నిత్యం, నా కోసం, నా వంశాభి వృద్ధికోసం భగవంతుని ప్రార్థించే అమ్మ నా మనసులో నించున్నది. లలితబొమ్మ, మసక మసకగా, వెలిసిపోయిన చీరలా నా కళ్ళముందు రెపరెప లాడుతున్నది. సంధ్య నిర్గమనంతో నాకు ఆడపిల్లలమీద నమ్మకం సడలిపోయింది. వాళ్ళకి సిరత్వ ముండదు. 'క్షణక్షణముల్ జవరాండ్ర చిత్తముల్,' అని వూరికే వ్రాయలేదు. నిన్నూ, మా భద్రినీ చూస్తుంటే మళ్ళీ ఆలోచన్లు కలగక మానవు."

'భద్ర?' ఆలోచనగా చూసింది మణి.

"అవును. భద్ర విషయం నీకు తెలీదు. రామం గురించి విన్నావుకదూ? రామం లలిత పెద్దతల్లి కొడుకు. స్వామికల్యాణం ఉత్సవాలకి వచ్చాడు. లలిత అనాలోచితంగా ఆ రోజు 'రామం భద్ర కలిసి స్నానాలు చేయొచ్చు' అన్నది ఆ రోజు. తర్వాత ఆ కోరిక భద్ర మనస్సులో ఎల్లా గూడు కట్టుకున్నదో, మా కెవ్వరికీ అవగతం కాలేదు. స్కూలు ఫయినల్ ప్యాసయింది ఆ ఏడు. కాలేజీలో సీటు వచ్చింది. మొదటివారం రోజులూ, పాఠాలు మొదలెట్టరు కనుక వెళ్ళటం లేదనుకున్నాను. జీతం కట్టేశాడుగుమాస్తా.

పదిహేను రోజులకి కాబోల్ను, అది ఇంక కాలేజీకి పోటం లేదని తెలిసింది.

'ఏమి? చదవాలని లేదా?' అన్నాను.

'ఏం చదివి ఏం లాభం? వచ్చింది చాల్ను!' అన్నది. అప్పటికింకా లలితని నేను కాదన్నాననే కోపాగ్నిలోనే ఉంది.

'ఇంట్లో కూర్చు నేం చేయదల్చుకున్నావ్?'

'అందరాడాళ్ళూ చేసేదే చేయదల్చుకున్నాను!'

దాని మొండితనానికి వళ్ళు మండింది.

'కొందరాడాళ్ళు పేడచేసి పిడకలమ్ముకుంటూ బ్రతుకుతున్నారు. నువ్వూ అలా చేస్తావా?'

భద్రికి రోషం వచ్చింది.

'ఆ పరిస్థితి వస్తే అల్లా చేయగల శక్తీ అప్పుడే ఉత్పన్నమవుతుంది. ఏ ఎండకా గొడుగు పట్టగల సమర్థత స్త్రీల కున్నట్లు, పురుషులకుండదు. అయినా ఇది నాన్నగారి సంపద! నీ కెంత హక్కుందో నాకూ అంత హక్కూ వుంది.'

'హక్కు భుక్తాలవరకూ వచ్చిందన్న మాట వ్యవహారం' అన్నాను. ఉక్రోషంతారస్థాయితో పెంచుకుంటున్న వాళ్ళతో మాట్లాడితే, పెద్ద యుద్ధం జరగటం తప్ప ప్రయోజనం వుండదు. మాటకి మాట తెగులు! అందుకని ఊరుకున్నాను. తర్వాత అమ్మని అడిగాను.

'అది చదువుకోను మొర్రో అంటూంటే మనం ఏం చేయగలం!' అన్నది.

'అయితే ఏమన్నా మంచి సంబంధాలు చూడమ్మా పెళ్ళి చేసేద్దాం!' అన్నాను.

'మంచి కెక్కడికి? కొండమీద ఎల్లానూ అనుకోనే అనుకున్నారుకదా! ఆ రామానికిచ్చేస్తే సరిపోతుంది!'

'రామానికా!' ఆశ్చర్యపోక తప్పలేదు నాకు. రామం లలితకి అన్నయ్యవుతాడు. అంటే పెదతల్లికొడుకు. రామానికి ఆస్తి ఏమీ లేదు. యల్. యమ్. ఇ. ప్యాసయి నాడు. ఆటోమొబైల్, కంపెనీలో చిన్న వుద్యోగం చేసు కుంటున్నాడు. మా భద్రి ఒక్కగా నొక్కపిల్ల- బోలెడు కట్న కానుక లిచ్చి పెద్ద హోదాలో ఉన్న వరుణ్ని తేవ చ్చును. అమ్మ ఎందుకంత నిర్లక్ష్యంగా రామానికిచ్చేద్దా మనుకుంటున్నదో నా కవగాహన కాలేదు. ఏ విధంగా చూసినా రామం, మా స్టేటస్‌కి తగినవాడు కాదు.

'ఇంతకన్నా గొప్పవాడు మనకు దొరకడా అమ్మా' అన్నాను.

'విద్యా ధనాలకి అంతెక్కడ నాయనా! మనసులు ముఖ్యం కాని, మనుష్యుల సంపద ముఖ్యమా?'

సుభద్ర ఎప్పుడు వచ్చిందో వెనకాతల నించుంది కాబోలు.

'అంతకన్నా అందమైనదీ, తెలివైనదీ దొరకదనేగా సంధ్యని పెళ్ళా ుతున్నావ్!' అన్నది.

'నేనా నువ్వు ఒకటేనా? మనింటికి వచ్చేది ఆడ దయితే, మనతోపాటు సర్దుక పోతుంది. ఇంటి కోడల్ని సమాన స్థాయిలో ఉందాలేదా, అన్న జిజ్ఞాసతో వెతుకు

లాడక్కర్లేదు. కాని మనం ఆడపిల్ల నిచ్చేటప్పుడు మటుకు సమాన స్థాయిలో ఉన్నవాళ్ళకోసం వెతుక్కో వలసిందే! ఇక్కడ నలుగురు పనిమనుష్యుల మధ్య అపురూపంగా పెరిగే నీవు, నీవంటనువ్వు చేసుకోవటం, నీ బట్టలు నువ్వు ఉతుక్కోవడం, చేయగలవా? అలాంటిపనులు చేయకతప్పని స్థితిల్లో పెరిగినఆడపిల్ల నలుగురుపనివాళ్ళని మైంటైన్ చేస్తున్నఫామిలీలో కోడలుగా రావటం సంభవించితే, ఆ పిల్ల. అసంతృప్తితో జీవిస్తుంది. ఇచ్చేటప్పుడు, మనకంటే ఎక్కువ వాళ్ళకి ఇయ్యాలి, పుచ్చుకునేటప్పుడు తక్కువ వాళ్ళయినా పరవా లేదు."

"మంచి స్పీచ్ ఇచ్చావ్! నేను రామాన్ని ప్రేమించాను. అతన్నితప్ప, ఇంకెవర్నీ పెళ్ళాడను.'' దృఢంగా అన్నది భద్ర. నిశ్చయంతో దానికళ్ళు మెరిశాయి. నిండా పదహేరేళ్ళు లేవు. అప్పుడే అంత పట్టుదల ఎలా కలిగింది దానిలో! నిజమే ప్రేమకి అంతస్థులేమిటి? నాకు చెల్లెలు కాదా, తను? నా పెళ్ళిముహూర్తానికి ముందే దానికి ముహూర్తం పెట్టిద్దామనుకున్నాం. కాని, రామం వప్పుకో లేదు. తను ఎ.ఎమ్.ఐ.ఇ.కి కట్టి ప్యాసయితేకాని చేసుకోనన్నాడు. రామానికి లలిత ధన సహాయం చేస్తోందిట. రామం పగలు ఉద్యోగం చేసుకుంటూ రాత్రిళ్ళు ప్రైవేటుగా చదువుకునేవాడు. ఇప్పటికింకా కొన్ని పార్టులుకట్టాల్సి ఉంటుంది అనుకుంటాను.

సరే! నా పెళ్ళి సంధ్యతో అవ్వాల్సింది అల్లా చెడి పోయింది. ఆ పెళ్ళి చెడిపోయినందుకు అమ్మా, భద్ర సంతో

పించారనుకుంటాను. వెంటనే లలితకి, టెలిగ్రాం ఇచ్చేరు. లలిత వచ్చింది. అమ్మా, భద్రీ ఈవిషయం అంతా చెప్పేరు. లలిత వాళ్ళతో 'బావతో ఒంటిగా మాట్లాడితేనే కాని చెప్పలేను.' అన్నదిట. సరే అన్నారుట వాళ్ళు. నా దగ్గర కొచ్చింది.

'ఇలా అవుతుందనుకో లేదు.' అన్నది.

నాకసలే మనస్సు స్థిమితంగా లేదు. అలాంటిది లలిత వగచినట్లూ వాత పెట్టినట్లూ మాట్లాడటంతో, కోపం వచ్చింది.

'నీ ఓదార్పు నా కనవసరం!' అన్నాను.

'అనవసరం అనుకోనుంటే, అత్తయ్యా వాళ్లూ నన్ను పిలిపించక పోదురు.'

'జాలితలిచి వచ్చేవన్నమాట?'

'అదైనా నీ మీద కాదు బావా! అత్తయ్యకోసం. చిన్నప్పట్నించీ అత్తయ్య పొట్టలో తలపెట్టుకుని నిద్రపోయిన సుఖాన్ని మరిచిపోలేక, వచ్చాను. ఏ అదృష్టానికైతే నిన్ను కాలదన్ని, సంధ్య వెళ్ళిపోయిందో, అలాంటి అదృష్టాన్నే నేనూ కాలదన్నుకుని, అత్తయ్య మనశ్శాంతి కోసం వచ్చాను. పెంచిన అత్తయ్యకోసం నేను చేయగల త్యాగాన్ని కన్నతల్లికోసం నువ్వు చేయలేకపోయావు సంధ్య దానంతట అది తృణీకరించి వెళ్ళిపోయింది కనుక, మళ్ళీ నాకేసి తిరిగావు. విదేశీయుడైనా, జాన్సన్ లోని నిజాయితీ, నీలో ఉన్నదా? జాన్సన్ సంవత్సరం పొడుగునా, నాకోసం నిరీ

క్షించాడు. నువ్వా ? సంధ్య మోహంలో నన్ను తీసిపారేశావు. సంధ్య నంజుండైని ప్రేమిస్తుందన్న భయంతో ఆమెని వివాహానికి ఒత్తిడి చేశావు. దానితో నంజుండైబూది మోజు మరింత పెరిగింది సంధ్యకి. నువ్వు దేనికయితే భయపడ్డావో అదే జరిగింది. ఇంత చలచిత్తం కలవాడివి నీకు మనస్తిమితం ఎలా ఉంటుంది? మనస్సులకి మనుష్యులు ముఖ్యం కాదు; స్థిరమైన మనస్సు, స్నిగ్ధ స్నేహపూరితమైన హృదయం కల ఏ వ్యక్తినైనా స్త్రీ ప్రేమించి పూజించ కలదు. నీలో అది లేదు. నీకీ జన్మలో, స్త్రీ ప్రేమ లభ్యం కాదు. ఇంక సాంసారిక జీవితం అంటావా ? ఎవరో ప్రాణంలేని గుడ్డబొమ్మ దొరక్కపోదు. కనుక లోపం ఉండదు.'

2853

నాకు బాధకలిగింది.

'లలితా ! నాకు నీమీద కోపం ఏమీలేదు. నాకు నీమీద కోర్కెకూడా లేదు. అమ్మతో నేను సర్ది చెప్తాతాను. నువ్వు జాన్సన్‌ని సంతోషంగా పెళ్ళాడొచ్చును.' అని అమ్మతో సంగతి సందర్భాలు వివరించేను. అమ్మ లలితని ఎన్ని విధాలుగానో లాలించింది. అయినా లలిత ఒప్పుకోలేదు. భద్రకూడా ఎంతగానో బ్రతిమలాడింది. అయినా లలితకి మనసు మారలేదు. నేను ముభావంగా ఊరుకున్నాను. వెళ్ళేటప్పుడు లలితతో అన్నాను.

'నేను నీముందు ప్రాధేయపడితే అంగీకరిద్దామన్న ఉద్దేశ్యంతో వచ్చావు! ఓడిపోయి వెళ్ళిపోతున్నావ్ !'

లలిత గర్వంగా నవ్వింది.

'నేను గెలిచే వెళ్తున్నాను. బావా! ఓడిపోయి నది నువ్వే! ఆడది ఆటవస్తువు అనుకున్నావ్! కాదని నిరూపించేను. నా వ్యక్తిత్వం ఋజువు పరుచుకున్నాను. ఇంక నీ వ్యక్తిత్వం నువ్వు నిరూపించుకో!'

సంవత్సరంపాటు సెలవు పెట్టి దేశం అంతా తిరిగాను. అమ్మకి మనశ్శాంతి ఉండదు అని నాకు తెలుసును. ఆమె ముఖం చూడలేకే నేను దేశాలు తిరిగాను. సరే! తర్వాత అమ్మ నా పెళ్ళికోసం చేసిన ప్రయత్నంలో నువ్వు దొరి కావు. ఆ సంగతంతా నీకే తెలుసుకదా? అమ్మకోసమే, నాలో పెళ్ళాడాలనే వాంఛ చచ్చిపోయినా, పెళ్ళికి ఒప్పు కున్నాను. నీతో నా బలహీనతంతా వెల్లడిచేసుకోవాలనే కోర్కె ఈ సంవత్సరం నించీ నాలో మెదులుతూనే ఉంది. ఎప్పుడూ నా కళ్ళుబడే దానివికాదు. సాధారణంగా ప్రతి స్త్రీ, తన పురుషుణ్ణి ఆకర్షించుకోటానికి, విశ్వ ప్రయ త్నాలూ చేస్తుంది. అందులో, విముఖంగా ఉన్న భర్తపట్ల భార్యకి, ఎక్కువ శ్రద్ధాసక్తులు కలుగుతూంటాయి. అలాం టిది, నీవు ఒంటిగా కంటికి కనబడకుండా, ఏం చేస్తుండే దానివా? అనే ఆలోచన కలిగేది. ఒకే ఇంటిలో ఉంటూ ఒకర్నొకరు చూచుకోకుండా, కాలం గడపగల్గే మంటే, నా ఆసక్తికి కన్నా, నీ నిరాసక్తతకే, ఎక్కువ ప్రాధాన్య మివ్వాల్సి ఉంటుంది. నీలో అంత నిరాసక్తత ఎందుకు ప్రబలిందో! దానికి మూలకారణం, ఏమిటో నాకు తెలుసు కోవాలనిపించింది కూడా. అందుకనే ఇవ్వాళ ఇలా...''

పద్మనాభం నాగమణి వేపు చూశాడు. ఆమె చెంపలమీద స్వచ్ఛ స్ఫటికాలు జారుతున్నాయి. చటుక్కున లేచి, దగ్గరగా వెళ్ళి భుజంమీద చేయివేసి "ఎందుకూ ?" అన్నాడు.

"ఏంలేదు." చెంగుతో కళ్ళు అద్దుకుంది. తెల్లవారబోతున్నది. మైకులో సుప్రభాతం వినపడ్తోంది. ఒక్కొక్క కాటేజీలోనూ, దీపాలు ఆరిపోతున్నాయి. పాపాలు, పారిపోతున్నాయి. ఆ ప్రశాంత సమయంలో కాటేజీ వరండాలో నించుని, ప్రత్యూష పవనాలకి పులకరించిపోతూ, ఆనంద నిలయ విమానాన్ని చూస్తూ, సుప్రభాతం వినగలగడం, జీవితవరంగా భావించొచ్చును. నాగమణిలేచి లైట్ తీసేసి వరండాలోకివచ్చి నిలబడింది. పద్మనాభం కూడా వెనకాతల వచ్చి నించున్నాడు. "పాలమ్మా పాలు" అంటూ గొల్లవాళ్ళు ఆవుల్ని దూడల్ని తోలుకొని వస్తూ అరుస్తున్నారు. కావల్సినవాళ్ళు పితికించుకుంటున్నారు.

"నిద్ర తేలిపోయింది నాకు. నీకు నిద్రవస్తోంటే కారులో పడుకో !" అన్నాడు పద్మనాభం.

"నాకూ నిద్రరావటంలేదు. అసలు రాత్రిళ్ళు నిద్రపోయే అలవాటు నాకు తప్పిపోయి చాలాకాలమయింది." అన్నది నాగమణి. పద్మనాభం బాధగా నిట్టూర్చాడు.

"డ్రైవరు బట్టలు తెచ్చేలోగా నాగురించి చెప్తాను. వింటారా ?" అన్నది.

"అంతకంటేనా ?" కూర్చున్నాడు. నాగమణికూడా

కొంచెం ఎడంగా మెట్లమీదకు కాళ్ళు జార్చుకుని కూర్చున్నది. చల్లని చిరుగాలికి నాగమణి శరీరం గజ గజ వణికింది. రెండుతుమ్ములు తుమ్మింది. గొంతు భారంగా ఉన్నది.

"మన మొదటిరాత్రి జ్ఞాపకం ఉన్నదా మీకు ?" అన్నది.

"లేకేం ? అసలు ఈ కథంతా ఆనాడే నీతో చెప్పేయాల్సింది. నాకు మనోనిబ్బరం లేకపోయింది. నీ ముందు నేను మహాపరాధం చేసినవాడిలా అయిపోయాను. నిర్మలంగా, స్నిగ్ధ సుకుమారంగా కనపడే నీ లేత మోములో ఆ మలిన కథంతా విశదపరిచి, విషాద నీడలు పరవటానికి నా మనసొప్పలేదు"

ఆరోజు ముత్తయిదువలు నాగమణిని తీసుకవచ్చి గదిలో విడిచి పెట్టగానే, అయిదు నిముషాలు నాగమణి వెంపు చూస్తూ నిలబడ్డాడు. నాగమణి తల కొద్దిగా వంచి తలుపు కానుకుని నించున్నది. ఏదో మాట్లాడబోయి ప్రక్క తలుపు తీసుకుని మేడమెట్లుదిగి తోటలోకి వెళ్ళిపోయాడు. నాగమణి ముందు ఆశ్చర్య పోయింది. తర్వాత గుమ్మందాకా వెళ్ళి వెన్నెల్లో కలిసిపోతున్న అతని ఉన్నతమైన ఆకారాన్ని చూస్తోనించుంది. చెట్లనీడల్లో, అతని నీడకూడా కలిసిపోయేక తలుపు వేసుకుని లోపనికివచ్చి పడుకున్నది. ఆ రోజునించీ ఆమె ఆ గదిలో ఒంటిగా పడుకుని గంటల

గంటలకాలం, నిర్లిప్తంగా కేవలం ఆలోచనాకాక, ఆవేదనా గాక ఒకవిధమైన, అంతర్ దృష్టితో పరిశీలనగా, గడిపేది.

"ఆరోజు నీవు మౌనంగా, ఎంత దుఃఖాన్ని, హృదయగతం చేసుకున్నావో ఈరోజు తలుచుకుంటే, ఎంతో సిగ్గువేస్తోంది మణీ'' అన్నాడు పద్మనాభం.

"అంతబాధ అనవసరం. నేను చెప్పబోయే నాజీవితం వింటే, ఈ వ్యక్తిని గురించి నేనెందుకు శ్రద్ధ తీసుకోవాలీ, అన్న పట్టుదల మీలో కలిగి తీరుతుంది'' అన్నది. ఆమె కంఠధ్వనిలో కొంచెం హాసభావం తొణికిసలాడింది. పద్మనాభం చకితుడైనాడు.

"అదేం ?''

ఆ ప్రశ్నకి జవాబు రాకమునుపే, దిగువ తిరుపతి నుంచి కారు- డ్రైవరూ వచ్చాడు. ఎదుటి కొండలమీది చింపిరి మొక్కల చివర్లలో ఉషా కన్య లేత నవ్వు సుకుమారంగా కదుల్తోంది.

"స్నానాని కెళ్దామా ?" అన్నది.

పద్మనాభం నాగమణి వేపు శూన్య దృష్టితో చూశాడు.

"పదండి ?" అన్నది మళ్ళీ.

"నాకు చలివేస్తోంది. వేణ్ణీళ్ళు తెప్పిస్తాను స్నానం చేద్దాం" అన్నాడు.

"నేను పుష్కరిణిలో చేస్తాను. మీరిక్కడకు వేణ్ణీళ్ళు తెప్పించుకుని చేయండి" అన్నది.

భద్ర పంపించిన బట్టల బ్యాగ్ తీసి బొటన వ్రేలంత జరీ అంచు ఉన్న తెల్లని సిల్కు-పంచె, ఖండువా, పద్మనాభా నికిచ్చింది. పద్మనాభం, టవల్ తీసుకుని బాత్‌రూం లోనికి వెళ్ళిపోగానే, నాగమణి, పుష్కరిణికి వెళ్ళి స్నానం చేసి వచ్చింది. దోసెడు వెడల్పు జరీఅంచు నీలం పట్టుచీర, ఎర్రని జరీగళ్ళ పట్టురవికెతో దుక్కని వరండాలోని లేత ఉదయ కాంతిలో పొడుగాటి జుట్టుని, సన్నని వ్రేళ్ళతో చిక్కు తీసుకుంటూ నించున్న, భార్య ఆకృతి, పద్మనాభం హృదయంలో గాఢంగా ముద్రవేసికొంది. పవిత్రస్థలాల్లో పవిత్ర భావాలే కలుగుతాయ్. స్వామి దర్శనం చేసుకోగానే పద్మనాభం, గుండెల్లో గూడుకట్టుకున్న బరువంతా, దూది పింజల్లే ఎగిరిపోయింది. సౌమనస్విని అయిన భార్య, తన సుఖదుఃఖాలే ఆమె సుఖదుఃఖాలుగా ఎంచుకునే తల్లీ, అన్న ఇల్లు పది ఇళ్ళు మొదలవ్వాలని, మనసారా కాంక్షించే భగినీ తన కేంలోటు? తనలో తనే, తీరని వ్యథతో రోజుల్ని వృథా పుచ్చాడు !–అన్న ఆలోచనతో అతని హృదయం పరిప్లావితమై, ఆనంద తరంగితమైనది. నాగమణి వేపు ఆర్ద్ర నయనాలతో చూస్తూ ముగ్ధుడైపోయాడు ! ప్రదక్షిణం చేసి వస్తూండగా, ఒకచోట ఎవరో కూర్చుని పాడుతున్నారు, అన్నమాచార్యుని కీర్తన "ఆకటి వేళల, అలపైన వేళల, వేకువ హరినామమే దిక్కు మరిలేదు !"

ఇంటికి వచ్చేసరికి ప్రఫుల్ల వదనాలతో తల్లీ చెల్లెలూ గుమ్మంలో స్వాగతమిచ్చారు. ఆ రోజున, నాగమణి ఇంటి నిండా సంతోషంతో ఆహ్లాదకరంగా తిరుగుతుంటుందనుకున్న

సుభద్ర, నాగమణి మామూలు మౌనంతోనే ఇంటిపనుల్లో నిమగ్న మయిపోవటం చూసి, కొద్దిగా చలించింది. అయినా, ఆమెతో ఎల్లా మాట్లాడితే, విషయం, సులభ గ్రాహ్య మవుతుందో అంతుపట్టలేదు సుభద్రకి. తల్లితో సంప్రతిద్దామా అంటే, తనకి చిన్నతనంగా వుంటుంది. ఎంత తల్లి అయితేమటుకు, వదిన సాంసారికి సౌఖ్యముగూర్చి చిన్న పిల్ల తను ప్రస్తావించటం బాగుంటుందా? తనలో తనే రోజల్లా మల్లాగుల్లాలు పడింది సుభద్ర. రాత్రి భోజనా లయినాక, అన్నయ్య పేపరు చదువుకుంటూ, హఠాత్తుగా లేచి, మేడమీాదకు వెళ్ళటం, తన గది కిటికీలోంచి చూసి, "అమ్మయ్య !" అనుకుంది. ఎంతయినా, నూతన ప్రియ సమాగంవల్ల లజ్జ పుట్టుకవస్తుంది కాబోల్ను. ఇంటికి కోడ లుగా రావటం అయితే, రెండు సంవత్సరాలయింది కానీ, భర్త అనబడుతూన్న వ్యక్తి, పలకరింపుల చిలకరింపులు, ఆ "యౌవని"కి క్రొత్తేకదా? అందుకనే, జయదేవకవి, "ప్రథమ సమాగమ లజ్జితయా, పటు చాటుశతై రనూకులం !" అన్నాడు ! భద్రి ఆలోచిస్తూనే నిద్రపోయింది.

తలుపులు జేరవేసుకుని మంచంమీాద బోర్లగిల పడు కుని, ఆకాశంలోని కృష్ణపంచమి చంద్రుణ్ణి చూస్తూన్న నాగమణి, పద్మనాభం తలుపు త్రోసుకుని వచ్చిన సవ్వడికి లేచి, మంచందిగి నించుంది. పద్మనాభం చిరునవ్వు నవ్వుతూ, తలుపులు లాగి గడియపెట్టాడు. సోఫాలో కూర్చున్నాడు.

"మంచినీళ్ళు కావాలా ?" అన్నది నాగమణి.

"వద్దు ! మీ ఆడవాళ్ళు మగాళ్ళ దాహాల్ని ఇట్టే గుర్తిస్తారనుకుంటాను !" పరిహాసంగా అన్నాడు పద్మనాభం.

పేలవంగా నవ్వింది నాగమణి.

"నా గురించి మీరు వినొద్దా !" ఆమె గుండెల్లోని, ఏదో నిష్కారణ భయం జరజరా వెన్నులో ప్రాకింది.

"చెప్పు మరి !"

"విని కూడా నన్ను భరించగలరా ?"

"నేను భరించలేని విషయం ఈ పృథివిమీద లేదు మణీ !"

ఆందోళనగా అన్నాడు. మణికి బాధ కలిగింది. తన వల్ల జరిగిన ప్రతి చిన్న విషయాన్నీ, అతను దాచక తనతో చెప్పుకొన్నాడు. అంత మంచి మనస్సుని తనిప్పుడు, వంచించబోతోంది. దీనివల్ల లాభనష్టాల మాటెల్లా ఉన్నా, తన గుండెలకి రంపపుకోత మాత్రం అవక తప్పదు.

"ఇన్నాళ్ళ నా నిరీక్షణలో, మీ నుంచి లభించిన ఆప్యాయతని, పోగొట్టుకోలేను." తనలో తనుగా అనుకున్న మాట పద్మనాభం విన్నాడు.

"నీ నుంచి ఎల్లాంటి కష్టవార్తలైనా వినటానికి సిద్ధంగా ఉన్నాను మణీ ! ఈగకన్న లోతు లేదు - గోచీకన్న దరిద్రం లేదుట !"

"అదుగో ! అప్పుడే కష్టంగా మాట్లాడుతున్నారు."

"లేదు మణీ ! నాకేం కష్టంలేదు. నిస్సంకోచంగా నీ అనుభవాలని నాతో చెప్పు." ప్రార్థనగా అన్నాడు.

గదిలో వెలుగుతూన్న 60 వాట్లున్న బల్బ్ వంక శూన్యంగా చూస్తూ మొదలెట్టింది నాగమణి.

"అమ్మా, నాన్నా నా చిన్నప్పుడే పోయారు. అంతపెద్ద మేడలో నేనూ, అన్నయ్యా, వంటమనిషీ ఉండే వాళ్ళం. అన్నయ్యకి నేనంటే చాలా ఆపేక్ష. వంటమనిషి, పేరుకి వంటమనిషే కానీ, ఇంట్లో బంధువులానే మమ్మల్ని ఆదరించేది. అంత పెద్ద ఇంట్లో మేము వంటిగా ఉండలేక, మా దూరపు బంధువుల్ని వచ్చి మాతోపాటు ఉండమన్నాం. ఆయనపేరు రాజమాణిక్యంగారు. వరసకి మామయ్య అవుతారు. ఏదో ఆఫీసులో క్లర్కుగా పనిచేసి రిటైరయ్యారు. ఆయన కూతురు కనకాంగి. ఆయనకి భార్య పోయింది. వేలువిడిచిన చెల్లెలు సన్నమ్మ వంటా వార్పూ చూసేది. కనకాంగి నాకంటే వయస్సులో పెద్దదైనా నా ఆటపాటలకి చేదోడు వాదోడుగానే ఉండేది."

"కనకాంగి అంటే, మీ వదినేకదూ !" అన్నాడు పద్మనాభం.

"అవును. వదినే ! చెప్తున్నాను వినండి. కనకాంగికి తల్లిలేదు. ఒకవేళ ఉన్నా, మా కులంకాదు. రాజమాణిక్యం గారు చిన్నప్పుడు ఇంట్లోంచి వెళ్ళిపోయాడుట ! నంజన్ గూడులో వేలుమణి మొదలియారు కూతుర్ని లేవదీసుకు

పోయి శ్రీరంగపట్టణంలో పెళ్ళి చేసుకున్నాడుట. కన కాంగి తల్లి యాసగా మాట్లాడేదిట. భార్య చనిపోయాక స్వంత వూరు వెంగోడువచ్చి కాపురం ఉండేవాడుట. ఆయ నతో మాకుగల బంధుత్వం నన్నమ్మద్వారానే తెలిసింది రాజమాణిక్యం దృఢంగా ఉండేవాడు. మా ఇంటి ఆవర ణంతా రకరకాల పూల మొక్కలతో నింపేడు. మామ య్యంటే నాకు చాలా ఆపేక్ష. కనకాంగి కూడా నేనంటే చాలా అభిమానం ప్రదర్శించేది. ఎక్కడికి కెళ్ళినా ఇద్ద రమూ కలిసి వెళ్ళేవాళ్ళం. కనకాంగి చాలా బాగుంటుంది. పెద్దదైన కొద్దీ, ఆమెలో ఆకర్షణ మరీ ఎక్కువైంది. కోలముఖం, అందులో ఇమడని పెద్ద కళ్ళు, ఎత్తుగా నించున్న ముక్కు, కాస్త వెడల్పైన పెదాలూ, నవ్వితే నల్లకలువ రేకులా బరువుగా వాలే కనురెప్పలూ, క్రింది పెదవి క్రిందుగా గడ్డంమీదకు కనగబడ్డంత పచ్చబొట్టూ, ఎదుటి మనస్సుని అట్టే నిలబెట్టి, తమచుట్టూ, ప్రదక్షిణం చేయించుకునేవి. అన్నయ్య ఆ సంవత్సరం యం. యస్. సి. ప్యాసయ్యాడు. నేను, యం. ఏ. కి కట్టాను. కనకాంగి బి. ఏ. దాటలేక పోతోంది. నన్నమ్మ కనకాంగికి పెళ్ళి ప్రయత్నాలు చేయమని మామయ్యతో రోజూ పోరుతుం డేది. మామయ్యకి, తనతోటపనేమిటో అంతే ! వేళకింత సాపాటు చేయటం, నెళ్ళి తోటలోని పూలమొక్కలతో కాలక్షేపం చేయటం.

ఒక్కొక్కరోజు; "అరే మణీ, ఈ గులాబీ లేత రంగులోకి దిగిపోయిందే? ఎర్రని గులాబీయే !" అనేవాడు.

ఇంకో రోజు:

"అరే! ఈ చామంతి గడ్డి పువ్వులు విడుస్తోందే మణీ! మొగ్గల్ని తప్పించటం మర్చిపోయాను" అని ఆందోళన చెందేవాడు.

సన్నమ్మ ఊరికే విసుక్కునేది. మాతో మాట్లాడేటప్పుడుకూడా ఈ ఏడు పారిజాతాలు తక్కువ పూశాయనో, చన్నంగి కొబ్బరి గెలవేసిందనో, కొత్తపల్లి మామిడిపూత, నిలవలేదనో తప్పితే, మరే విషయాలూ ఆయన సంభాషణలో దొర్లేవికావు. మా వంటమనిషి సీతమ్మ, సన్నమ్మ కూడా, కనకాంగి పెళ్ళిగురించి బెంగ పెట్టుకున్నారు. క్రమక్రమంగా, వాళ్ళ దృష్టి మా అన్నయ్య మీద పడిందనుకుంటాను. ఒకరోజు ప్రస్తావనగా, అన్నయ్య ముందు ఈ విషయం బయటపెట్టారు. అన్నయ్యకి కూడా, కనకాంగి అంటే ముందు నించీ ఇష్టమేమో మరి. వెంటనే అంగీకరించాడు. వైభవంగా బంధువులంతా ముందుకువచ్చి, వాళ్ళ వివాహం జరిపించారు. నాకు అప్పటిదాకా, కనకాంగికి పెళ్ళయితే అత్తవారింటికి పోతుందేమో, నే నొంటిగా ఉండిపోవాల్సి వస్తుందేమో అన్న దిగులు వేసేది. ఆమె మా ఇంటి మహాలక్ష్మిగా స్థిరపడటంతో నాకెంతో ఆనందం కలిగింది. కనకాంగి చాలా అందమైనది. నాకింక, ఏ చీరలు చూసినా, ఏ నగలు చూసినా, ఏ పూవులు చూసినా మా వదినవంటిమీద అలంకరించనిదే నిద్రపట్టేదికాదు. కనకాంగిమీద నాకు ఒకవిధమైన ఆరాధనాభావం కలిగింది. నా

అభిమానమూ, ఆరాధనా, కనకాంగి లోకువగా తీసుకుంది. తను కులంలేని పిల్ల! భగవంతుడిచ్చిన సౌందర్య మాధారంగా ఉన్నత వంశీయుల ఇంటికోడలైంది. నేను తనపట్ల చూపే అనురాగాన్ని ఆమె, మా అన్న ఇవ్వవలసిన ఆస్తి కోసం నేను చూపే మిరమెచ్చులని భ్రమించింది. కొత్తలో మా అన్నయ్య అట్టే పస్తాయించేవాడు కాదు. కాని రాను రానూ, ఇంట్లో నే నేపనిచేసినా విపరీతార్థాలు తీసి మాట్లాడేవాడు. పెళ్ళయ్యేదాకా, నేను, కేంద్రంగా వున్నదాన్నల్లా పెళ్ళయిన తర్వాత, మారిపోయాను కాబోల్ను. ధనం వుంటే సుఖం ఉంటుందనుకుంటారు చాలమంది. కాని ధనం కన్న ఆప్యాయత వల్లే ప్రాణికోటి సుఖపడ్తుందనే సంగతి ఎందుకు విస్మృతమవుతున్నదో నాకు తెలియదు. స్నేహంగా నా చుట్టూ తిరిగిన కనకాంగి వదినగా నాపట్ల కాస్తయినా కనికరం చూపెట్ట లేకపోయింది. రాజమాణిక్యం తోటమాలిగా ఎంతో తృప్తితో ఉన్నవాడల్లా అన్నయ్య మామగారిగా పరివర్తనం చెందేటప్పటికి ఎక్కడలేని హోషూ వచ్చి పడింది. క్లబ్బు కెళ్ళటం, పేకాడటం మొదలెట్టాడు. అన్నయ్య ఆయన ధాటికి తట్టుకోలేక ఇంట్లో ఉన్న మా అమ్మనగలు అమ్మటం మొదలెట్టాడు. వంటమనిషి సీతమ్మ వూరుకోలేదు.

"అబ్బాయ్! తల్లిసొత్తు నీవు అమ్మటం మంచిపని కాదు. అది కూతురుకు చెందుతుంది. మణి కియ్యాల్సిన నగలు నీవు అమ్ముకోవటం తప్పుకాదా ? న్యాయంగా ఆమె

సగం ఆమె కిచ్చేసి మిగిలినది నువ్వేమయినా చేసుకో !"
అన్నది

అన్నయ్యకి కోపం వచ్చింది.

"నీకు తెలవదు, సీతం పిన్నీ ! ఇదంతా మా నాన్న స్వార్జితం. దానికేం హక్కు లేదు. మా నాన్న జబ్బులో నేను ఆయనకు బోలెడంత సేవచేశాను." అన్నాడు.

"పిత్రార్జితమైనా సరే ! ఈ రోజుల్లో ఆడపిల్లలకి వాటాలున్నాయ్ కదూ ! ఏమైనాసరే ! నువ్వు సగం నాగమణి పేర, రిజిష్టర్ చేయిస్తేకాని ఇంట్లో ఆస్తి ఖర్చు పెట్టటానికి కుదరదు" సీతం పిన్ని పట్టుబట్టింది. కనకాంగికి కోపం వచ్చింది.

"ఆయన ధనం ఆయనిష్టం వచ్చినట్లు చేసుకుంటారు. మధ్య నీకెందుకు? కుటుంబ వ్యవహారాలు మాట్లాడటానికి నీకేం అధికారం ఉంది ?" అని నిలదీసింది. సీతం పిన్ని మనస్సు గాయపడింది. మీ ఇంట్లో అయ్యర్‌లాగే, మా ఇంట్లో, సీతం పిన్ని చిన్నప్పట్నించి ఉండేది. అమ్మ ప్రతి పనీ, ఆమెని సలహా చేయందే చేసేదికాదు. నానించి పిన్ని మాటలు పడటం నాకు కష్టమేసింది.

"వదినా ! హద్దులు మీరుతున్నారు ! ఆమె అన్యాయం జరుగుతూంటే చూసి వూరుకోలేక ఏదో అన్నారు. నువ్వాలా ఆమెని తీసిపారెయ్యటం బాగాలేదు" కోపంగానే అన్నాను.

"దానిమీద విరుచుకు పడతారెందుకు? కూటికున్న మనిషి కులమంతా చెరపబూనటం ఏం బాగుందేం?" అన్నాడు అన్నయ్య. సీతంపిన్ని కళ్లు నింపుకున్నాయి. ముప్ఫయి వళ్ళు పనితనంలో ఆమె ఏనాడూ మాట అని పించుకు నేట్లు చేయలేదు.

"అవునన్నయ్యా! కూటికి వచ్చి, ఆలై వెలసి పాలి మ్మని కూర్చున్నది- సీతంపిన్నే! నువ్వు ఇలా అనగలుగుతా వనుకోలేదు. నా భవిష్యత్తుకోసం, సీతంపిన్నిగారు కంగారు పడిందన్న మాటేకాని, లేకపోతే ఆమెకేం కావాలి?"

అన్నయ్య ఎర్రబడ్డారు.

"వెధవ నూటిపోటి మాటలు మానెయ్యి. నా తండ్రి ఆస్తి నా యిష్టం. మీరెవ్వరు అడ్డగించటానికి? ఇష్టంవుంటే వుండి గుప్పెడు బియ్యం నములండి, లేకపోతే పొండి! ఇంట్లో వుండి నా మనస్సు మంట పెట్టకండి!"

గట్టిగా కేకలేశాడు అన్నయ్య! కాలేజీనించి రాగానే 'గాన్లే' సుకునే నన్ను ఎగరేసి హృదయానికి హత్తుకుని ముద్దాడే అన్నయ్య! సైకి లెక్కించుకుని, సముద్రపు ఒడ్డున అర్ధరాత్రిదాకా త్రిప్పే అన్నయ్య! నాకు జ్వరమొస్తే నిద్రా హారాలు మాని, నా మంచంమీద కూర్చుని కాపలాకాసే అన్నయ్య! ఏకోదరులని విడదీయగల మంత్రశక్తి ప్రేయసి వెడదకన్నుల్లో ఉంటుంది కాబోల్ను! మర్నాడు సీతంపిన్ని మూటాముల్లె సర్దుకుంది. ముప్ఫయ్ యేళ్ళుగా, నల్లి దూర కుండా, కంట్లో కనుపాపల్లే కాచుకు కూర్చున్న యింటినీ,

నా వంటేనీ, అన్నయ్యకి అప్పచెప్పి, తనకు నచ్చిన ఊరు వెళ్ళిపోవటానికి సిద్ధమైంది.

"నా కోసమైనా ఉండవా సీతంపిన్నీ!" అన్నాను.

"స్థానం లేదని తెలిశాక ఉండకూడదమ్మా! మీ ఇంట్లో మంచే అనుభవించానో చెడే అనుభవించానో, అయిపోయింది. భగవంతుని కృపవల్ల నీవు చల్లగా ఒకింటి కోడలై పేరు తెచ్చుకోవాలి. అదే నా వాంఛ తల్లీ!" చీర కొనుక్కోమని యాభయ్ రూపాయలు ఇచ్చేను. మళ్ళీ నా చేతికిస్తూ "ఇదే నేను నీ కివ్వగలిగే పెళ్ళికానుక! నువ్వే మంచి బట్టలు కొనుక్కో," అన్నది. నాకా యిల్లంతా శూన్యంగా కన్పించింది. నేను వంటరినై పోయాను. నా బాగు ఎవరు చూస్తారు? ఎవరున్నారు? రానురానూ, వదిన నాతో మాట్లాడటంమానేసింది. అస్తమానమూ, సన్నమ్మా తనూ ఏదో గుసగుసలాడుకునేవారు. అన్నయ్య, పలెటూళ్ళో ఉన్న భూములన్నీ అమ్మేశాడు. వచ్చినడబ్బంతా కనకాంగిపేర బ్యాంకులో వేశాడు. ఆ సంవత్సరమే నేను యం. ఎ. పరీక్షకి నాగపూరుకి వెళ్ళాల్సి వచ్చింది. మెడలో ఉండే నెక్లెస్ తెగిపోయింది. 'అతికించవా అన్నయ్యా!' అని అడిగాను.

"ఈ ఏడాది నీ క్రింద ఎంతైనదో తెలుసా? ఇంకా నెక్లెసులూ అవీ తెమ్మంటే ఎక్కణ్నుంచి తేను? మొన్ననే వంద రూపాయలు పెట్టి బట్టలు కొనుక్కున్నావు. రెండొందలైనా లేందే పరీక్షకి వెళ్ళిరావటం కుదరదు! తెలుసా!"

అన్నాడు. అప్పట్నించీ నాకు, నగలు ధరించటంమీద మోజు తీరిపోయింది. నన్ను మెచ్చుకునే వాళ్ళెవరున్నారు? అనే నిర్లిప్తత నాలో కలిగింది.

"తిని కూర్చోలేక చదువులు నీకు! డబ్బు ఇక్కడ పోగుచేసుకుని కూర్చున్నామా? ఏదో దొరికిన ఉద్యోగం చేసుకోకూడదూ?" అనేది కనకాంగి. నాకు మనశ్శాంతి దూరమైంది. ఈ ఇంట్లోంచి నాకు విముక్తి యెప్పుడా అనే వ్యథ గుండెల్ని, పిండేది. ఉన్నట్లుండి ఒకరోజు నీలగిరికి బయలుదేరింది తండ్రిని తీసుకుని. అన్నయ్యకి సెలవుల్లేవు. నేను వూరుకోలేక—

"నీ ఇంటిని నువ్వు శ్రద్ధగా చూసుకోకపోతే ఎలా గమ్మా! అన్నయ్యకేమో సెలవుల్లేవుకదా! ఇప్పుడు వెళ్ళక పోతే ఏం?" అన్నాను. ఆమె ఆ ఇంటికి యిల్లాలు. గృహ లక్ష్మి! ఆమె ఇంట్లో మసలకపోతే నాకేమీ తోచేదికాదు. నాతో ఆమె సరదాగా ఉండకపోయినా ఫరవాలేదు. అన్నయ్యతో సరదాగా ఉంటోంది కదా? అది చాలదా నాకు? ఎప్పటికైనా సంసారం నడుపుకోవల్సినది వాళ్ళేకదా. నన్ను ఏమి తిట్టినాసరే! వాళ్ళిద్దరూ ఇంట్లో తిరుగుతూంటే నాకు, అమ్మా నాన్నా తిరుగుతున్నట్లే అనిపించేది. అందుచేత నాకు అంత ప్రేమ! నాగమణి కళ్ళు ఆగలేదు. ఆమె కృశించిన చంపలమీద కన్నీరు వర్షిస్తోంది.

"ఊరుకో మణీ!" చటుక్కున ఆమె తలను తన హృదయానికి హత్తుకున్నాడు పద్మనాభం. అతని హృద

యూవేగం, నాగమణి చెవులకి స్పష్టంగా వినపడ్తోంది. కాసేపయ్యాక నాగమణి తేరుకుంది.

"నా ప్రేమని వాళ్ళు గుర్తించలేదండీ! అదే బాధ నాకు! నేను వాళ్ళనించి ఏం కోరుకున్నాను? నాకేం లభ్యమయ్యింది? నాక్కావల్సింది ఏముంటుంది! చెప్పండి!

"సరే! ఏమందో తెలుసా మా వదిన! 'ఇది నా యిల్లు యెలా అవుతుంది నువ్వుండగా! నా ఇల్లయినప్పుడు నేను ఆ మాత్రం శ్రద్ధ తీసుకోకపోను' అన్నది విసురుగా. నేనుండగా, అది తన ఇల్లవుతుందని నమ్మకం ఉండదు అన్నమాట ఎంత బాధాకరమయిన విషయం? ఏ ఆడబిడ్డయినా, అనగలదా— ఆ మాట! తను మాత్రం స్త్రీ కాదా? తను ఒకింటి ఆడబిడ్డ కాదా? కాని అయితే ఒకటి మటుకు నిజం. ఆమెకి ఇల్లు లేదు—వాకిలి లేదు. ఆదరించాల్సిన అన్నదమ్ములు లేరు ఆమెకి. మామూలు ప్రేయసీ ప్రియ బాంధవ్యంతప్ప, కుటుంబపు మమకారాలు అర్థంకావు. అందుకనే మా అన్నయ్య, అంత చప్పున మారిపోగలిగాడు. ఒకసారి అన్నయ్యతో అన్నాను.

'అన్నాయ్! వదినకి శ్రద్ధ తక్కువరా! ఇంటిపట్టున ఉండదు. ఖరీదైన సామాన్లు ఎక్కడపడితే అక్కడ పడవేసి పోతుంది. అన్నప్పుడూ మన రోజవుతుందా? పనివాళ్ళు మనవాళ్ళవుతారా?'

'దాన్ని గురించి రిమార్కు చేయటానికి నువ్వెవరు? నా సంసారం జోలినీకెందుకు? నీ ఏడుపు నువ్వు ఏడు!' చీదరింపుగా అన్నాడు. ఇంక తనతోనూ మాట్లాడటం

తగ్గించాను. ఒక్కర్తినీ, రెండేళ్ళు ఎలా కాలం గడిపానో, నాకే అర్థంకాదు. మీ సంబంధం సీతంపిన్నే తీసుకువచ్చింది. కట్నం ఇవ్వలేనని, 'గంగిరెదులా' గంతులేశాడు. ఇచ్చి తీరాలని సీతంపిన్ని.

'మాటిమాటికీ మీరెందు కిక్కడికి రావటం? మా ఇంట్లో సుఖశాంతులుండనివ్వరా ఏమిటి?'

అని వదిన విసుక్కోవటం మొదలెట్టింది.

'నీ కెందుకు పిన్నీ! నా గురించి నీవిన్నిమాటలు పడటం!' అన్నాను.

'చేతుల్తో పెంచినది, మొగ్గలోనే తృంపేయటానికా తల్లీ! నే నెన్నిమాటలు పడ్డా నీ మెళ్ళో ఆ మూడుముళ్ళూ పడితే, ఆ మాటలు, పన్నీరు వర్షంలో కడిగేసుకున్నట్లే!' అన్నది. కన్న ప్రేమకన్న పెంచిన ప్రేమ గొప్పది అంటారు యిందుకనే కాబోల్ను. నా కన్నతండ్రి ఏం చేయగల్గారు? పన్నెండేళ్ళు నిండుతూన్న ఆడపిల్లని దయా, ప్రేమా లేని అన్నయ్యకీ, స్వార్థపూరితుడైన అన్నయ్యకీ, అప్పచెప్పి పోయారు. నాకని ఏదో కొంచెం ఇవ్వకపోబట్టి వదిన దగ్గర అంత అలుసై పోయాను. ఆ రోజుల్లో అప్పుడు, అన్నయ్య నా పట్ల కనపరిచే ప్రేమనిచూసి మా నాన్న మోసపోయారు. అందుకునన్ను నిర్ధనురాలిగా వదిలి వెళ్ళిపోయారు. అత్తయ్యగారు, నన్నుదయతలచికట్నంకానుకలు అఖ్ఖర్లేదనుకున్నారు కనుక సరిపోయింది, లేకపోతే నేనే మయిపోదును? పుట్టుకతోనే తల్లినీ, యౌవనారంభంలో

తండ్రినీ, తర్వాత భ్రాతృప్రేమనీ పోగొట్టుకున్న నిర్భాగ్యు రాలిని. నన్నెవరాదరిస్తారు?

మీ ఇంటికి వచ్చాక, అత్తయ్యగారిదగ్గర, భద్ర దగ్గరా నేను చాలా సేద తీరాను. అలాంటి బంధువులు నన్ను ప్రేమించటం నాకెంతో ఉత్సాహాన్నిచ్చింది. జీవించ వచ్చుననే ఆశ చిగురించింది. అంచేత మీరు మాట్లాడక పోయినా, వాళ్ళ అండని నిర్భయంగా, స్వేచ్ఛగా, బ్రతక గల్గాను. ఈ రెండేళ్ళల్లో, మా అన్నయ్య- వదినా వచ్చి చూడటంకాని, ఉత్తరాలు వ్రాయటంకాని చేయలేదు. పుట్టింటి ప్రేమ నోచుకోలేదు నేను. వాళ్ళకి నా పట్ల ఇంత నిరాదరణ యెందుకో నాకు తెలియదు. సాధారణంగా, పుట్టింట గౌరవించని, స్త్రీని అత్తవారూ భర్త కూడా ప్రేమించలేరు. అందుకనే వాళ్ళ ప్రసక్తి, అత్తయ్యగారి దగ్గరా, భద్ర దగ్గరా తేను నేను. నా కెవరితోనూ మాట్లా డటం అట్టే అలవాటులేదు. అంచేత కొంచెం ముభావంగా ఉండటంతో భద్రకి కోపం అనుకుంటాను.

అయినా నేను ఆమెని యెంతో గౌరవిస్తాను. నేను మా వదినవల్ల పొందలేని ప్రేమని, భద్రకి అలభ్యం చేయ గలనా?" నాగమణి ఆపేక్షగా అన్నది. పద్మనాభం తృప్తిగా భార్యవేపు చూశాడు. ఆమె కళ్ళచుట్టూ పరుచు కుంటున్న విషాదనీడ తను పోగొట్టలేనిది కాదు.

"అంచేత నావల్ల జరిగిన ఈ అకార్యం, వారికి చెప్పలేక పోయాను" అన్నది మళ్ళీ నాగమణి.

పద్మనాభం తలెత్తి ఆమెకేసి చూశాడు. 'ఏమిటి' అన్న ప్రశ్న అతని ముఖభంగిమలో ఉత్పన్న మయింది.

"చెప్పకుండా ఉండలేను. మీనుంచి ఏమీదాచను" ఆమె చంపలు అదురుతున్నాయి. అబద్ధం ఆడటానికి కూడా అచేతన మవుతున్నది ఆమె సున్నిత మనస్సు!

"మీకు రఘునందన్ తెలుసనుకుంటాను. ఈ ఊళ్లో కాలేజీలో వర్క్ చేస్తున్నారు."

అని తలవంచుకుంది నాగమణి.

"అయితే!"

ఆ అయితే, అన్న ప్రశ్న వెనకాతల ఎన్ని సంశయ పూరిత వ్యధాజ్వాలలు ఎగిసిపడుతున్నాయో, నాగమణి పసికట్ట కలిగింది.

"ప్రతి జీవితం, రకరకాల అనుభూతులకోసం అర్రులు చాస్తుంది. ఈ సుఖదుఃఖాలనేవి, మానవ మనోకల్పితాలని కొంతమంది వ్యక్తుల వాదన. ఏదయినా, శరీరానికేగాని, మనస్సుని స్పృశింపలేవు. మానవుల రసచేతన ఒకొక్కప్పుడు, ఊర్ధ్వ దృష్టితోనేకాని అధో దృష్టిని ప్రసరింపజాలదు. వాళ్ళు తాత్కాలిక ఇంద్రియ సౌఖ్యాలని అతీంద్రియానందానుభూతిగా వర్ణిస్తూంటే, మనం కూడా, ఆ మిథ్యలో పరిభ్రమిస్తూ, ఏది శాశ్వతం? అనుభవమే జీవికి ఆనందం అనుకుంటాం—

'ఈ శరీరం మట్టిలో కలిసిపోయేదే! నీతి నియమం ఎల్లాంటి వారికి? వడ్డించని విస్తరిలాంటి జీవితం కలవారికి.

మేడలో కూర్చున్నవాడు అడుక్కు తింటున్న వాణ్ని, పని చేసుకు బ్రతుకలేవా - అని గద్దిస్తాడు. ఆ పని దొరక్కే అడుక్కుతింటున్నానంటాడు అడుక్కుతినేవాడు. పని ఇచ్చే శ్రద్ధ అనేవాడికి, పనిచేసే ఓపిక వినేవాడికి ఉండదు. కాని ఆ తర్కం తాత్కాలికమైనది. నైతిక ప్రవర్తనలూ, విలువలైనా అంతే! 'నీతిగా ఉండండి' అని చెప్పేవాడూ, వినే వాడూ కూడా, అవినీతి పనులంటే అంతర్గతంగా ఆనంద పడుతారు. మనం చేయలేని పనులన్నీ, అవినీతి అని అనటం వ్యక్తుల సరదా! కాస్త పొదుపుగా జీవిస్తున్నవాణ్ని, దూబరావాడు, లోభి అని హేళన చేస్తాడు. స్త్రీలతో ఆనందం అనుభవించలేని దుర్బలుడు, స్త్రీ పాపహేతువనీ, సంసారం దుఃఖసాగరమనీ నిర్వచిస్తాడు. నిరంతర స్త్రీ సాహచర్యం ఉంటేకాని భరించలేని యౌవనుడు, 'సర్వం మిథ్య! సాని సత్యం!' అని ప్రవచిస్తాడు. ఎవరి వాదాన్ని మనం ప్రామాణికంగా తీసుకొని జీవితం నడపబూనినా సాహసకృత్యమే అవుతుంది. ఎవరి శారీరక, మానసిక ఆనందానికి వాళ్ళు ప్రయత్నించి జీవితాన్ని సఫలం చేసుకోవాలి!'

ఇది రఘునంద్ చదువుకునే రోజుల్లో చెప్పే ఉపన్యాసం. నాకు అతనితో మామూలు పరిచయమే ఉండేది. మన వివాహం అయినాక, నాకు జిజ్ఞాస పట్టుకున్నది ఈ సంవత్సరములోనే. నే నెందుకు జీవిస్తున్నాను? నేను జీవించటంవల్ల, ఎవరికి ఆనందం లభ్యమవుతున్నది? నాకన్న చెట్టు నయం - దారినిపోయే బాటసారులకి నీడనిస్తుంది.

పుట్టనయం! ఎంతో సొగసైన తెల్లత్రాచులని ప్రాణప్రదంగా తన గర్భంలో దాస్తుంది. గట్టునయం! నురగలతో పరవళ్లు త్రొక్కే సమస్త ప్రాణికోటినీ, తన కెరటాలలో, అమిత లాలసత్వంతో విలీనం చేసుకునే కడలిని అడ్డగలిగి, సమస్త చైతన్య ప్రకృతినీ సంరక్షించకలుగుతుంది.' ఈ భావ సంఘర్షణలో నాకు, కంటికి నిద్రవచ్చేదికాదు. ఈ నిర్వేదంలోనే రఘునందన్, మళ్ళీ ఈ ఊరికి రావటం సంభవించింది. ఇన్నాళ్ళకి నా జీవితాన్ని విప్పిచెప్పుకుందుకు ఒక స్నేహితుడు దొరికాడన్న ఆనందంతో శరీరాన్ని విస్మరించాను. కాని ఒక స్త్రీ తన దుఃఖగాథ స్త్రీతో చెప్పుకుంటేనే నిజమయినసానుభూతి లభిస్తుందన్న సత్యం, నాకు తెలియదు. అతను పురుషుడు! నాది అనుభవంలేని, నిస్సార జీవితం! ఇంకేంకావాలి!" నాగమణి తలవంచుకునే చెప్తోంది. పద్మనాభం మనస్సు చివుక్కుమంది. ఈ స్త్రీలని తను కనిపెట్టలేడు! వీళ్ళకి ఎప్పుడేం కావాలో, తనకి తెలీదు! తను వాళ్ళ మనస్సుని కనిపెట్టి నడుచుకోలేడు. తన జాతకంలో స్త్రీచేత వంచితుడవ్వాలని వ్రాసిపెట్టి ఉంది కాబోలు. అయినా, నాగమణి తప్పేమీలేదే! తను ఆమె వంక, కన్నెత్తి చూడలేదు. నిరంతరం ఆమెకోసం తిరుగుతున్నా, సంధ్య అలా ప్రవర్తించిందికదా! సంధ్యకన్న, నాగమణి వేలరెట్లు నయం!

"నిన్ను మనస్ఫూర్తిగా అంగీకరిస్తున్నాను మణీ! నా అనుచిత ప్రవర్తనకీ, నీ నిర్వేదంలోని అనౌచిత్యానికీ,

సరిపోయింది. బాధపడకు!" దగ్గరకు తీసుకుని లాలించ బోయాడు. నాగమణి శరీరం అగ్నిజ్వాలల్లో దగ్ధమైపోతోంది. తను ఆశించినది ఒకటి; జరుగుతూన్న దొకటి. భగవాన్! ఏమిటీ విపరీతం? తను ఈ ఆత్మవంచన నించి ఎప్పటికి విముక్త అవుతుంది!"

"మీ సహృదయానికి నేను లొంగిపోతున్నాను. అయిదారు నెలలు మీరు నన్ను సహిస్తే..." చేతుల్తో ముఖం కప్పుకుంటూనే ఏడిచేసింది నాగమణి. పద్మనాభం మౌనంగా ఆలోచిస్తున్నాడు. వీళ్ళంతా స్త్రీలు! లలిత, సంధ్య, మణి, వీళ్ళంతా స్త్రీలు! నిజంగా స్త్రీలేనా? తన్ని వంచించటానికి సృష్టింపబడ్డ నాగుపాములా? వీళ్ళ శరీరాల్ని ఇంత పూరేకుల్లా, మృదువుగా తయారుచేసి, వీళ్ళ గుండెల్ని నల్లరాతితో ఎందుకని సృష్టించేడు! శరీరం ఆకర్షకం— మనస్సు అగాధం! ఆ అగాధాల్లోకి చూసి చూసి తన కళ్ళు నెప్పిపుట్టాయి. లాభంలేదు. తనకళ్ళు మూసుకుపోవాలి, తప్పదు. కటికి చీకటైన గతంలోంచి, ఒక్కసారి కోటి సూర్యకిరణాల భవిష్యత్తులోకి చూస్తే, గడ్డకట్టిన మంచు గడ్డని, కాలే ఇనుప మూకుడులో గిరాటేస్తే ఏమవుతుందో అదే అవుతూంది, తన పరిస్థితి. నాగమణి ఎక్కిళ్లుపెంటూనే నిరాసక్తతతో సోఫాలో ఒరిగి కన్నుమూశాడు పద్మనాభం. రెండు వర్షఋతువులూ, వర్షించకుండానే, వెళ్ళిపోయాయి. ఇంట్లో భద్రకాని, శారదమ్మకానీ గమనించ లేదు.

ఆఫీసర్స్ క్లబ్బులో, "కొత్త మెంబర్ రఘునందన్" ఆ రోజు పార్టీ యిస్తున్నాడు. రఘునందన్‌ని చూస్తూనే, పద్మనాభానికి ఏదో జ్ఞప్తికొచ్చింది. పార్టీ అయ్యాక రఘు నందన్ ఉన్న టేబుల్ దగ్గరకెళ్ళి—

"మీరేనా, కొత్తగా కాలేజీలో ఎప్పాయింట్ అయి నది!" అన్నాడు.

"అవును! మీరు?" అన్నాడు రఘునందన్.

"నేను ఫలానా కంపెనీలో పనిచేస్తున్నాను. మీరు వచ్చి ఎన్నిరోజు లయిందీ!" అన్నాడు పద్మనాభం.

"రెండు సంవత్సరా లయ్యుంటుంది."

"మీరు అనంతపురంలో చదివారు కదూ!" అన్నాడు.

"అవును. నీకెలా తెలుసు?" ఆశ్చర్యపోతూ అడి గాడు రఘునందన్.

"జి. యస్. మణి తెలియదూ!"

"మణి! మణి! ఓ! నాకు తెలియకపోవట మేం? మా క్లాసుమేటు! ఆమె, మీ...?"

"నా భార్య!" అతనిలోకి పస్తాయించి చూశాడు పద్మనాభం.

"అయితే తను ఇక్కడ వున్నదన్నమాట. చూసి చాలా కాలమయింది. నేను కాశీలో వుండగా కాబోలు, మీ మేరేజ్ ఇన్విటేషన్ వచ్చింది. మీరుంటున్నది ఎక్కడ? చూడాలని ఉన్నది. చాలా రోజులయింది" అన్నాడు.

"మీరు తనకి తెలుసని చెప్పింది మణి. అందుకనే..." అన్నాడు. అంతకన్నా ఏం మాట్లాడాలో తెలియలేదు పద్మనాభానికి.

2853

"అవును తెలుసు. నాకంటే కూడా, ఆమె గురించే ఎక్కువ తలపోసేవాణ్ణి. ఆమె జీవితం ఎలా గడుస్తుందా, అన్న దిగులుతో ఒక్కొక్కప్పుడు నాకు చదువుకో బుద్ధయ్యేదికాదు." "అంత ఇదన్నమాట - ఆమె అంటే!" అద్భుత పడ్డాడు పద్మనాభం. అంత ప్రేమించి పూజించే వ్యక్తి అండ ఉండగా తన నెందుకు పెళ్ళాడినట్లు?

రఘునందన్ పూర్వ స్మృతులలోకి విసరివేయబడ్డాడు.

"అలారండి. ఇక్కడ రొదగా ఉన్నది" అన్నాడు. క్లబ్బులో ఫ్లడ్ లైట్లు వెలిగాయి. టెన్నిస్ ఆడేవాళ్ళు టెన్నిస్, మిగిలినవాళ్ళు పేకాట టేబుల్స్ దగ్గర సర్దుకున్నారు. వాళ్ళిద్దరూ పర మామిడిచెట్టు క్రింద కూర్చున్నారు. అప్పుడే పార్టీలో ఫలహారాలు చేసిరావటం మూలంగా, పద్మనాభం కళ్ళు, చెట్లయొక్క చల్లని గాలికి బరువుగా వాలుతున్నాయ్.

"మణి మీలాంటివారి ఇంట పడగలిగినందుకు నే నెంతైనా సంతోషిస్తున్నాను. నేను మణివాళ్ళ ప్రక్క ఇంట్లో అద్దెకుండేవాణ్ణి. ఫారాలనించీ, నేనూ మణి చదువుకునేవాళ్ళం. కాలేజీలో చేరిన సంవత్సరం అనుకుంటాను; మణి వాళ్ళన్నయ్యకి వివాహం అయినది. అప్పట్నించీ, మణిలో చలాకీతనం కన్పించలేదు. నేను రెండు మూడు

సార్లు పలకరించినా ఏదో అన్యమనస్కంగా జవాబులు చెప్పేది. అలా తనలో తను కృంగిపోవటంకన్న మానసికానందంకోసం మార్గం అన్వేషించటం ఆరోగ్యప్రదమని ఎన్నిసార్లో హెచ్చరించాను. విన్పించుకునేది కాదు. ఫోర్తు ఇయర్‌లో అనుకుంటా, ఇంగ్లీష్ క్లాసు జరుగుతూండగా, కళ్ళుతిరిగి పడిపోయింది. నేనూ, సుశీల అనే అమ్మాయీ యింటికి తీసుకవచ్చాం. చాలా నీరసంగా ఉందన్నాడు డాక్టర్. తర్వాత క్రమక్రమంగా కోలుకున్నా అప్పుడప్పుడు ఫిట్స్‌గా వచ్చేవి. వాటికి మానసిక అశాంతులే కారణం అన్నాడు డాక్టర్. ఫోర్తుయియర్ ఎగ్జామిన్స్ అయిపోగానే, తనకి మళ్ళీ జ్వరం రావటం మొదలెట్టింది. వాళ్ళ యింటి విషయాలు మీతో నేను చెప్పకూడదు. కాని మీ ముఖంలో ఒక విధమైన ప్రశాంతత అలముకొని ఉన్నది. కనుక మణి కోసం మీరేమైనా చేయగల సంసిద్ధత కనుపించుతోంది” నుదుటిమీద పట్టిన చెమట బిందువులని చేరుమ్మాలుతో తుడుచుకున్నాడు రఘునందన్. కర్తవ్యతా విమూఢునిలా వింటున్నాడు పద్మనాభం. నిశాకన్నె తన హోయలు వలకబోస్తూ, చెట్ల గుబుర్లలో నృత్యం చేస్తున్నది.

“మణికి, జ్వరం వస్తూనే వుండేది. అంత పెద్ద ఇంటిలో, ఒక మూల తనగదిలో నిర్జీవంగా పడివుండేది మణి. ఇంటిలో ఏం కావాలని, అడిగేవాళ్ళుండేవాళ్ళు కాదు. కనకాంగి మేనత్త, సన్నమ్మగారని ఒకావిడవుండేది. ఆవిడ వంట యింటి పెత్తనం వహించేది. కనకాంగి ఇంక ఇరవయి నాలుగ్గంటలూ, షాపింగనీ, పిక్చర్లనీ తిరుగుతూ

ఉండేది. రోగికి మందులూ, మాకుకన్న, ఆదరణా, ఆప్యాయతే ఎక్కువ ఫలితాన్నిస్తాయి. నేను వెళ్ళి ప్రక్కన కూర్చునేసరికల్లా మణి కళ్ళు ఆనందాన్ని వర్షించేవి. సన్నమ్మగారికి నారాక రుచించేదికాదు అనుకుంటాను— ఎప్పుడు వెళ్ళినా ముఖం చిట్లించేది ఆవిడ! మణి అన్నయ్య మటుకు బంధువులైనా, స్నేహితులైనా, వచ్చినప్పుడు మణిమీద ఎక్కడలేని అపేక్ష ఒలకబోసేవాడు. కడుపులో లేనిదే కౌగిలించుకుంటే వస్తుందా! ఏవో మందులు వాడేవారు. శానిటోరియంకు పంపే ప్రయత్నంలో ఉండగా, నన్ను దగ్గరికి పిలిచింది.

‘రఘూ! ప్రేమించే మనస్సుకి, ప్రేమించే మనస్సు అలభ్యమయితే, ఇదే గతికదూ!’ అంది ఆవేదనగా.

‘ఏమిటో చెప్పు!’ అన్నాను.

“నేను ప్రేమించాను రఘూ!” అన్నది.

‘అది సర్వసాధారణం, దానికి దిగులెందుకు?’ అన్నాను.

‘ప్రేమించటమంటే, మోహించటంకాదు రఘూ! కామించటమూ కాదు. ప్రేమఅన్నదిపవిత్ర వస్తువు. ఆత్మగతమైనది. అందమైన వస్తువునిచూసి, ఆకర్షింపబడతాం. అంటే మోహితుల మవుతాం అన్నమాట! తర్వాత దాన్ని మన చేతుల్లోనే అట్టేపెట్టుకోవాలని కాంక్షిస్తాం. అదే కామన! కనకాంగిని, నేనూ ప్రేమించాను; అన్నయ్యా ప్రేమించాడు. అన్నయ్య ఆమె అందాన్ని అనుభవిస్తోన్నా పరితృప్తుడవటంలేదు. నాకు ఆమె ఇంట్లో తిరుగుతూండగా

చూస్తేనే, ఆనందంగా ఉంటోంది. కాని ఆమె ప్రేమా, ఆదరణ నాకు లభ్యంకాలేదు. స్త్రీ, స్త్రీ ప్రేమ కోరుకోవటం విచిత్రంగా లేదూ?'

'డెలీరియం కాబోల్ను—అని భయపడ్డాను.'

'నే నుండగా నీకేం భయం మణీ!' అని దిగులుగా అన్నాను.

'నువ్వే మా అన్నయ్యయితే, నాకు భ్రాతృ ప్రేమ కూడా క్షీరసాగరంలో అమృతంలా లభ్యమయ్యేది,' కళ్ళ నీళ్ళూరుతూంటే అన్నది మణి.

గతుక్కుమన్నాడు పద్మనాభం. మణి! పరిమళభరితమైన మల్లెపూవులోంచి విడిపోయి నేలరాలే సున్నిత మల్లిపూ రేకులా, జలజల్లాడుతూ ఎరిగి తను ప్రాంగణంలోని మహా వృక్షాల క్రింద సేద తీరుతున్న అమృత మూర్తి!

'ఆ మాట, ఆ రూపూ, నా మనసులో చెరగని ముద్ర వేసుకున్నాయి. ఎంతమంది కుటుంబీకులు తమ మధ్య మెసులుతూన్న అమృత హృదయాల్ని కనుగొంటున్నారు? అసలు తోటి హృదయాలలోని నవనీత సారం గ్రహించగల్గే స్థిమిత మనస్సు ఎంతమందికున్నది? 'ఎక్కడున్నా ఈ అన్నయ్యని మరచిపోకమ్మా' అన్నాను. తర్వాత కొన్ని రోజులదాకా ఉత్తరాలు వ్రాసేది. శానిటోరియంలో, రెండు సంవత్సరాలున్నది. తర్వాత ఇంటికొచ్చాక, యం. ఎ. కు కట్టి పరీక్ష ప్యాసయినది. వివాహపు శుభలేఖ తర్వాత మళ్ళీ ఉత్తరాలు వ్రాయలేదు. బహుశా అత్తవారింట

తీరిక లేదు కాబోలు—అనుకున్నాను. మిమ్మల్ని చూసేక, ఎప్పుడు చూద్దామా అనిపిస్తున్నది" అన్నాడు.

అయితే ఇంతవరకూ మణి ఇతన్ని చూడలేదన్న మాట. రఘుకేసి దీర్ఘంగా చూశాడు పద్మనాభం. చామన చాయగా, పొట్టిగా ఉన్నాడు మనిషి. పొట్టి మూలంగా పిలగా అవుపించుతాడు. చురుకైన కళ్ళు. ప్రతి చిన్న విషయాన్ని మనస్సుకి పట్టించుకునే సున్నిత వ్యక్తి !

"మిమ్మల్ని చూశానన్నదే మణి!" అన్నాడు పద్మనాభం.

"మిమ్మల్ని మీరు పరిచయం చేసుకునేదాకా మణి పూరా ఈ పూరనే తెలియదు నాకు. అందుకనే, చూడాలనే ఆతృత కలిగింది నాకు! పదండి!" అన్నాడు.

రఘునందన్‌దా అబద్ధం! మణిదా? ఎవర్నినమ్మాలి! ఎవర్ని నమ్మకపోవాలి! తనలోతనే మల్లాగుల్లాలు పడుతూ కారు దగ్గరకు నడిచాడు పద్మనాభం. రఘునందన్ వెళ్ళి పోతూ,

"ప్రొద్దుటే వచ్చేస్తా! చెల్లాయిని చూట్టానికి. వాళ్ళ వదిననీ, పిల్లల్ని కూడా తీసుకువస్తానని చెప్పండి"అన్నాడు.

"తప్పకుండా రండి. భోజనం మా ఇంట్లోనే!" అన్నాడు పద్మనాభం. అదృష్టవంతురాలు మణి! అనుకున్నాడు రఘునందన్. ఆమె జీవితానికేం భయంలేదు. అన్నిటినీ భరించగల్గే హిమవంతుడులాంటి భర్త దొరికాడు—అని ముచ్చటపడ్డాడు.

♦ ♦ ♦

రెండేళ్ళ అనంతరం, రాత్రి పన్నెండయ్యాక, తన గదిదగ్గర ఏవో అడుగుల చప్పుడికి మెలుకువ వచ్చింది మణికి. సన్నగా తలుపు దిక్కున మాత్రం బెడ్‌రూం లైట్ వెలుగుతూంది. మణి లేవలేదు. నీరసంగా అలానే పడిఉంది. పద్మనాభం లోపలికి వచ్చి, లైట్ వేశాడు. రెండేళ్ళనాడు కన్నా మణి యింకా చిక్కిపోయింది. పొడుగాటి జుట్టు మాత్రం దిండు అంతా పరుచుకున్నది. వచ్చి మంచంమీద కూర్చుంటూనే ఆమె చెంపమీద చేయివేశాడు. తడి తగిలింది అతని అరచేతికి.

"ఎందుకు వచ్చారు?" అన్నది మణి శుష్కించిన స్వరంతో.

"ఎందుకని అబద్ధం చెప్పావు మణీ! నా మీద నీకు కోపమా?" రెండు చేతులతో భుజాలు పుచ్చుకుని లేవదీశాడు.

"కోపమని ఎలా అనుకున్నారు?" నవ్వింది మణి హార్ధికంగా.

"ఆ మనిషి దేవతా! ఎలా నవ్వగలుగుతూంది! ఆ నవ్వులో ఆ శుష్కించిన పెదాలమీద విరజిమ్మే వెడనవ్వు వెన్నెలలా ఉన్నదేమిటి?" దిగ్భ్రమగా చూశాడు మణి వెంపు.

"మీమీద కోపం దేనికి చెప్పండి! నా కెవరిమీదా కోపంరాదు. డాక్టరు, నా వూపిరితిత్తి ఒకటి పూర్తిగా

చెడిపోయిందని చెప్పాను. అందుకని మిమ్మల్ని దూరంగా ఉంచటానికి చిన్న ప్రయత్నం! అంతే!" మణి నెమ్మదిగా, తాపీగా అన్నది.

ఒక్కమారు రోదసీలోంచి, సముద్రంలోకి గిరాటెయ్యబడ్డట్లు భావన వచ్చింది పద్మనాభానికి. కళ్ళమ్మట నీళ్ళొచ్చేయ్.

"అంతబద్ధ మాడతావా మణి! ఇన్నాళ్ళకైనా, రఘునందన్ కన్పించాడుకనుక సరిపోయింది. లేకపోతే ఎన్నేళ్ళు ఇలా గడిచిపోనూ చెప్పు! నా మీద నీకింత అవిశ్వాసమా మణి!"

"ఏదబద్ధం! ఏది నిజం! అబద్ధం కథ అయితే, నిజం జీవితం! సగం అబద్ధం సగం నిజం కలిపితే జీవితకథా; లేకపోతే కథలవంటి జీవితాలూ అవుతయి. అంతే!" కళ్ళు మూసుకుని మాట్లాడింది మణి.

"రఘునందన్ కన్పించాడు. చెప్తున్నాడు అతనికి మన పెళ్ళయ్యాక ఉత్తరాలు వ్రాయటం మానేశావటగా!"

"అతను వచ్చి రెండు సంవత్సరాలయింది." అన్నది.

"తెలుసునుగా? మరి వెళ్ళి చూడలేకపోయావు?" ఆపేక్షగా అన్నాడు.

"ఆసక్తి లేక!"

"ఆసక్తి! అలాంటి మాటలు ఇంక అనకు మణి!"

"ప్రేమ మంచువంటిది. అది ఏ వ్యక్తిమీదా నిల వదు."

"అలా అంటున్నావేమిటి?"

"కాకపోతే! మీరు సంధ్యనీ, లలితనీ ప్రేమించ బోయారు. నన్నూ ప్రేమించబోతున్నారు."

"నిన్ను నిజంగానే ఈరోజు- ఈ క్షణంనించీ ప్రేమిం చటం మొదలెట్టున్నాను." మణిని గాఢంగా హృదయానికి హత్తుకోబోయాడు. మణి దూరంగా జరిగింది.

"ఇంకా నమ్మకంలేదా?"

మణి ముఖం చేతుల్తో కప్పుకుంటూ;

"వద్దు వద్దు! మీ ప్రేమను భరించలేను. రెండో వూపిరితిత్తిలోనికికూడా, వ్యాధి ప్రవేశించిందట!" అన్నది. అతను దేనికీ విచలితుడయ్యే దృష్టి కోల్పోయినాడు. అంచేత దృఢంగా, "అమృతంపోసి బ్రతికించుకుంటాను మణీ!" అంటూ చేతుల్లోకి తీసుకున్నాడు.

"నన్ను నువ్వు ఎంత గాఢంగా ప్రేమించావో అర్థం అయ్యింది మణీ! నీమీద నా ప్రేమ తొలగింప చేసుకునే యత్నంలో, నీ జీవితానికి కళంకంకూడా ఆపాదించు కున్నావు."

"మనం మనని ప్రేమించుకున్నంతగా ఇంక ఎవర్నీ ప్రేమించలేము. ప్రేమించామనుకోవటం మన భ్రమ. ప్రేమఅనేది స్వార్థపూరితమైనది. మన్ని, మన ఉదారతని

సహనశీలతని ఇతరులు గుర్తించాలనే తాపత్రయానికి ప్రేమ అనే నైలాన్ ముసుగు వేస్తున్నారు వ్యక్తులు!''

''నువ్వూ అంతేనా!''

''నాయొక్క సహన శీలతని మీరందరూ గుర్తించాలనే, తాపత్రయంలో నాజీవితపు విలువని కోల్పోయాను.''

బాధగా అంటూ అతని వడిలో కళ్ళు మూసుకుని పడుకుంది నాగమణి. వేడిగా కాలుతున్న ఆమె నుదురు మీదకు వంగి, ముద్దు పెట్టుకున్నాడు పద్మనాభం!